

III. Przegląd prawodawstwa.

(od I. stycznia do I. października 1922).

1. Prawo konstytucyjne.

Obywatelstwo polskie. Z powodu przyłączenia Ziemi Wileńskiej do Polski zachodziła potrzeba uregulowana kwestji obywatelstwa polskiego na tej ziemi, która przebyła różne koleje pod względem prawno-państwowym. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 1922 r. (D. U. 63/565) zarządza, iż osoby, które na obszarze powiatu wileńskiego, oszmiańskiego, świeciańskiego i trockiego w dniu 24 marca 1922 r. na zasadzie przepisów», jakie tam obowiązywały od dnia 15 stycznia 1921 r., posiadały przynależność państwową do tego obszaru, są obywatelami polskimi.

Unifikacja. Wśród licznych wydanych w tym okresie aktów państwowych, mających na celu zjednoczenie administracyjne dzielnic polskich, szczególne znaczenie ma unifikacja b. dzielnicy pruskiej. Ustawa z dn. 7 kwietnia 1922 r. (D. U. 30/247) zniosła Ministerstwo b. dzielnicy pruskiej a kompetencje przysługujące Ministrowi b. dzielnicy pruskiej przelała na właściwych ministrów. Przytem Rada Ministrów została utrjważniona do wprowadzenia zmian w kompetencjach poszczególnych ministrów, wynikających z ustaw obowiązujących w b. dzielnicy pruskiej.

Sejm i Senat. Najważniejsze zasady prawa wyborczego do Sejmu zostały określone w Konstytucji. Szczegółowe przepisy odnoszące się do wyborów sejmowych określiła ordynacja wyborcza (ustawa zwykła) z dn. 28. lipca 1922 r. (D. U. 66/590). Jedną z najważniejszych cech tej ordynacji jest wprowadzenie systemu t. zw. list państwowych, ożyli list kandydatów, zgłaszanych przez poszczególne stronnictwa dla całego obszaru państwa. Celem tych list jest podniesienie poziomu umysłowego Sejmu. Pozwoli bowiem stronnictwom postawić na liście państwowej i wprowadzić do Sejmu szereg ludzi fachowych, którzy są niezbędni dla pracy ustawodawczej, a którzy mogą być nieznanymi szerszym kołom w swoim okręgu, gdyż nie biorą udziału w agitacji politycznej. Postawienie na liście państwowej umożliwia im pozyskanie mandatów bez względu na kwestię popularności lokalnej.

Państwo polskie zostało podzielone na 64 okręgi wyborcze, przyczem na poszczególne okręgi wyborcze przypada 4—10 posłów. Na Warszawę, która stanowi odrębny okręg wyborczy, przypada 14 posłów. Ogólną ilość posłów do Sejmu ustalono na 444, z tego 372 posłów z list okręgowych, a 12 posłów z list państwowych.

Wyborcy nie głosują na listy państwowe. Głosują oni tylko na listy kandydatów okręgowe, zgłaszane przez poszczególne stronnictwa. Podział mandatów w każdym okręgu następuje według systemu proporcjonalnego, a mianowicie według systemu obliczania d'Hondta, zastosowanego przy wyborach do pierwszego Sejmu. Natomiast podział 72 mandatów między listy państwowe, odbywa się w sposób następujący: Każda okręgowa lista kandydatów może zgłosić swoje przystąpienie do jednej z list państwowych. Następnie sumuje się liczby mandatów, uzyskanych we wszystkich okręgach przez poszczególne stronnictwa i każdemu stronnictwu przydziela się ilość mandatów państwowych proporcjonalną do ilości uzyskanych przez to stronnictwo mandatów okręgowych w całym kraju, stosując również sposób obliczenia d'Hondta. Przytem jest zastrzeżenie, że z list państwowych mogą korzystać jedynie te stronnictwa, które przeprowadziły posłów przynajmniej w 6 okręgach wyborczych. Z powyższego widać, iż system podziału mandatów państwowych jest korzystniejszy dla wielkich stronnictw i dąży do wzmocnienia tych ostatnich, w celu łatwiejszego wytworzenia większości sejmowej.

Ważną cechą naszej ordynacji wyborczej jest powierzenie przeprowadzenia wyborów w zasadzie czynnikom sądownym i samorządowym. Władza rządowa ma niewielki wpływ na skład organów wyborczych i występuje raczej w charakterze nadzorczym.

Państwowa komisja wyborcza składa się z generalnego Komisarza Wyborczego, jako przewodniczącego, oraz z 8 członków, przedstawionych przez 8 najliczniejszych klubów poselskich ustępującego Sejmu. Generalnego Komisarza Wyborczego mianuje na wniosek Prezesa Rady Ministrów, Prezydent Rzeczypospolitej z pośród 3 kandydatów, przedstawionych przez Zebranie Prezesów Sądu Najwyższego).

Okręgowe Komisje Wyborcze składają się z przewodniczącego i 5 członków. Przewodniczącym Komisji jest sędzia urzędujący w okręgu wyborczym, a mianowany przez generalnego Komisarza Wyborczego. Z 5 członków komisji jednego mianuje odnośny wojewoda, a czterech pozostałych wybierają ciała samorządowe, a mianowicie rady miejskie i sejmiki powiatowe. Dla ułatwienia głosowania każdy okręg jest podzielony na obwody, z obwodową Komisją wyborczą na czele.

Najważniejsze zasady, dotyczące różnicy pomiędzy prawem wyborczym do sejmu i do Senatu, zostały określone w Konstytucji. Szczegółowe przepisy zawiera ordynacja wyborcza do Senatu z dn. 28 lipca 1922 (D. U. 66/591). Każde województwo stanowi jeden okręg wyborczy. Liczba Senatorów wynosi 111. Listy państwowe mają zastosowanie także przy wyborach do Senatu, jednakże korzystać z nich mogą tylko te stronnictwa, które przeprowadziły swoich kandydatów przynajmniej w 3 okręgach wyborczych. Obwody głosowania przy wyborach do Senatu odpowiadają obwodom głosowania ustanowionym dla wyborów sejmowych. Wszelkie czynności władz wyborczych spełniać mają niektóre wymienione w ustawie Okręgowe Komisje Wyborcze, ustanowione dla przeprowadzenia wyborów do Sejmu.

W celu ułatwienia zgromadzeń wyborczych wydana została ustawa z dn. 5 sierpnia 1922 r. w sprawie wolności zgromadzeń przedwyborczych (D. U. 66/594). Według ustawy powyższej wszystkie zgromadzenia, zwoływane przez wyborców, nie wymagają zezwolenia władz administracyjnych. Zgromadzenia przedwyborcze w lokalach zamkniętych nie wymagają nawet zgłoszenia u władz administracyjnych. Zgromadzenia przedwyborcze na drogach i placach publicznych winny być zgłoszone przed odpowiedzialną władzą administracyjną na 24 godziny przed rozpoczęciem zgromadzenia.

Dekretem z dn. 18. sierpnia 1922 r. Naczelnik Państwa zarządził (na podstawie uchwały Sejmu z dn. 28. lipca 1922 r.) wybory do Sejmu na 5 listopada, wybory do Senatu na 12 listopada 1922 r.

Zgromadzenie Narodowe. Konstytucja przewiduje Zgromadzenie Narodowe złożone z Sejmu i Senatu dla wyboru prezydenta Rzeczypospolitej. Ustawa z dn. 27. lipca 1922 r. (D. U. 66/596) określiła dokładniejszy regulamin tego Zgromadzenia. Przewodniczącym Zgromadzenia Narodowego jest Marszałek Sejmu, zastępcą przewodniczącego — Marszałek Senatu. Posiedzenia Zgromadzenia Narodowego są jawne. Jakiegokolwiek przemówienia, obrady i uchwały poza wyborami i zaprzysiężeniem prezydenta są wykluczone. Niedopuszczalną jest również dyskusja nad zgłoszonymi kandydatami. Jakkolwiek z reguły Zgromadzenie Narodowe zwołuje prezydent Rzeczypospolitej, to jednak dla pierwszego Zgromadzenia Narodowego uczyniono wyjątek w tej mierze.— Pierwsze bowiem Zgromadzenie Narodowe zwoła nowoobрани Marszałek Sejmu w terminie siedmiodniowym.

Prawa obywatelskie. W Małopolsce obowiązywał jeszcze do obecnych czasów stan wyjątkowy, wprowadzony rozporządzeniem austriackiej Rady Ministrów z dn. 25 lipca 1914 r. Do-

piero uchwalona przez Sejm ustawa z dn. 3 sierpnia 1922 r. (D. U. 64/568) zniosła stan wyjątkowy w Małopolsce.

Skutecznej ochrony praw obywatelskich przed nielegalnymi zarządzeniami władzy administracyjnej nie było dotychczas w b. dzielnicy rosyjskiej, gdyż nie było tam sądownictwa administracyjnego. Zmianę zasadniczą pod tym względem przynosi ustawa z dn. 3. sierpnia 1922 l. (D. U. 67/600), która określiła organizację i kompetencję Najwyższego Trybunału Administracyjnego dla wszystkich ziem polskich. Jest on utworzony według wzoru austriackiego. Ustawa nie wprowadza na razie sądów administracyjnych niższych stopni, z udziałem czynnika obywatelskiego (jak to przepisuje konstytucja). Zachowuje je jedynie tam, gdzie dotychczas były, to znaczy w byłej dzielnicy pruskiej. Najwyższy Trybunał administracyjny, jako jedyna instancja sądowa, będzie rozpoznawał skargi na zarządzenia i orzeczenia wydane w ostatniej instancji przez administracyjne władze rządowe lub samorządowe. Trybunał składa się z prezesów i sędziów, mianowanych przez prezydenta Rzeczypospolitej i posiadających pełne prawa sędziowskie.

Na Najwyższy trybunał administracyjny przechodzą kompetencje Senatu Administracyjnego Sądu Apelacyjnego w Poznaniu.

Skarga do Trybunału nie wstrzymuje sama przez się wykonania zaskarżonego zarządzenia lub orzeczenia. Skarżący może jednak zwrócić się do władzy administracyjnej o wstrzymanie wykonania, a władza administracyjna winna żądaniu temu zadość uczynić, jeżeli względy publiczne nie stoją na przeszkodzie, a skarżący mógłby w razie wykonania ponieść szkodę niepowetowaną. Władza, której zarządzenie lub orzeczenie zostało uchylone przez Trybunał obowiązana jest wydać niezwłocznie nowe zarządzenie lub orzeczenie w tej sprawie. W zarządzeniu tern lub orzeczeniu władza jest związana zapatrywaniami prawnymi, wyłuszczone w wyroku Trybunału.

Śląsk. Decyzja konferencji Ambasadorów w Paryżu z dn. 20. października 1921 r. przyznała Polsce, na podstawie wyników plebiscytu, część Górnego Śląska. Uchwałą Rady Ministrów z dn. 22 październik 1921 r. Rząd Polski przyjął decyzję Konferencji Ambasadorów.

W wyniku powyższego ustawa z dn. 16 czerwca 1922 r. (DU. 46/388) rozciągnęła na przyznane Rzeczypospolitej ziemie Górnego Śląska Konstytucję Polska oraz szereg obowiązujących w Polsce ustaw i rozporządzeń. Rada Ministrów została upoważniona do wprowadzenia zmian i uzupełnień w ustawodawstwie obowiązującym na ziemiach Górnego Śląska, a normującym ustrój władz i urzędów oraz tok ich czynności, o ile zmiany te są niezbędnie konieczne dla wprowadzenia w życie postanowień traktatu wersal-

skiego. Odnosi się to jednak tylko do spraw niezastrzeżonych dla ustawodawstwa śląskiego i nie wymagających zgody Sejmu Śląskiego.

Naczelnik Państwa dekretem z dnia 29. lipca 1922 r. zarządził wybory do Sejmu Śląskiego. Dzień głosowania został oznaczony na 24 września 1922 r. Zastosowana ordynacja wyborczą do Sejmu Polskiego z 28 listopada 1918 r., z małymi zmianami.

Ziemia wileńska. Sejm Wileński, powołany dla dania wyrazu woli ludności Ziemi Wileńskiej, powziął dnia 20 lutego 1922 roku uchwałę, w której stwierdza. 1) iż węzły prawno-państwowe, narzucone przemocą przez państwo rosyjskie uważa za bezpowrotnie zerwane i nieistniejące. 2) że Ziemia Wileńska starcowi bez warunków i zastrzeżeń nierozdzielną część Rzeczypospolitej Polskiej, 3) że Rzeczpospolita Polska posiada pełne i wyłączne prawo zwierzchności państwowej nad Ziemią Wileńską.

Sejm Polski uchwałą z dnia 24 marca 1922 r. (DU. 20/162) przyjął do wiadomości powyższą uchwałę Sejmu Wileńskiego i wezwał rząd, aby niezwłocznie objął sprawowanie władzy państwowej na Ziemi Wileńskiej. Drugą uchwałą tejże daty (DU. 20/163) Sejm przyjął w swój skład delegację sejmu wileńskiego.

Na podstawie ustawy z dn. 6 kwietnia 1922 r. (DU. 26213) Ziemia Wileńska została poddana władzy Sejmu, Naczelnika Państwa i Ministrów. Na obszar Ziemi Wileńskiej rozciągnięto moc obowiązującą: 1) Konstytucji, 2) Ustawy o obywatelstwie Państwa Polskiego, 3) Ustawy o wydawaniu Dziennika Ustaw.

Naczelnik Państwa, na wniosek Rady Ministrów, mianuje osobnego delegata dla objęcia administracji Ziemi Wileńskiej, z uprawnieniami przysługującymi zwierzchnikom władz administracyjnych 2-jej instancji (t. zn. wojewodom).

Rada Ministrów została upoważniona do zniesienia wszelkich wyjątkowych ustaw i rozporządzeń jakiegokolwiek pochodzenia wydanych na niekorzyść lub dla przywileju jakiejkolwiek narodowości lub wyznania. Rada Ministrów została dalej upoważniona do rozciągania na Ziemię Wileńską, mocy obowiązującej ustaw i rozporządzeń, obowiązujących na obszarze Rzeczypospolitej.

Do obszaru Ziemi Wileńskiej należą powiaty: wileński, oszmiański, święciański, trocki i bractawski oraz przyłączone pod względem administracyjnym powiaty: dziśnieński, duniłowiczowski i wilejski.

Województwa południowo-wschodnie. Ustawa z dn. 26 września 1922 r. określiła zasady powszechnego samorządu wojewódzkiego. Są to tylko zasady ogólne, gdyż dokładne określenie kompetencji samorządu wojewódzkiego ma nastąpić później, w dalszych ustawach państwowych.

W każdym województwie będzie Sejmik wojewódzki, który będzie miał prawo uchylać ustawy wojewódzkie jednakże w granicach postanowień ustawy konstytucyjnej oraz ustaw państwowych. Ustawy uchwalone przez Sejmik wojewódzki nabierają mocy obowiązującej dopiero po udzieleniu sankcji Prezydenta Rzeczypospolitej wraz z kontrasygnatą Prezesa Rady Ministrów.

Dla przygotowania i wykonania uchwał Sejmiku oraz dla sprawowania administracji w zakresie samorządu wojewódzkiego powołane będą Wydziały wojewódzkie, których skład określi ustawa szczegółowa.

Wojewoda reprezentuje na Sejmiku rząd Rzeczypospolitej, ma prawo brać udział w jego obradach, przedkładać wnioski ustawodawcze, zawiesić każdą uchwałę Sejmiku (nie podlegającą sankcji Prezydenta) oraz każdą uchwałę Wydziału wojewódzkiego, jeżeli zdaniem jego sprzeciwiają się ustawom.

Bardziej szczegółowe postanowienia znajdujemy w ustawie tylko dla trzech województw: 1) lwowskiego, 2) stanisławowskiego i 3) tarnopolskiego. Odnośnie do tych trzech województw określona jest w ustawie kompetencja samorządu wojewódzkiego, kompetencja dość szeroka (np. całe szkolnictwo z wyjątkiem wyższych zakładów naukowych). W powyższych województwach Sejmik składa się z 2 izb, z których jedną tworzą posłowie kurji ruskiej. Każda izba składa się z równej ilości członków, przyczem obraduje i uchwała osobno. W sprawach wspólnych uchwała zapada za zgodą obu izb. W sprawach obchodzących tylko jedną kurję wystarcza uchwała tylko jednej izby właściwej.

Wydziały wojewódzkie na powyższym terytorium składać się będą z Wojewody, jako przewodniczącego oraz z 8 członków wybranych po połowie przez każdą izbę Sejmiku wojewódzkiego, tudzież z 4 członków mianowanych z pośród obywateli obu narodowości przez wojewodę. Wydział dzieli się na 2 sekcje narodowe, które obradują pod przewodnictwem wojewody. W sprawach ogólnej natury obie sekcje Wydziału będą obradować i uchwalać razem. W sprawach obchodzących tylko jedną kurję każda sekcja będzie obradować i uchwalać oddzielnie.

Samorząd powyższych 3 województw zostanie wprowadzony w życie najpóźniej w 2 lata po ogłoszeniu tej ustawy. W tymże czasie przystąpi rząd do założenia Uniwersytetu ruskiego.

Państwo a Kościół. Pewne zmiany w ustroju kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Królestwie Polskiem wprowadziła ustawa z dn. 27 kwietnia 1922 r. (DU. 32/257), zmieniająca niektóre postanowienia obowiązującej dotąd ustawy z dn. 20 lutego 1849 r. Według obecnej ustawy Synod konstytucyjny kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce składa się: 1) z członków konsystorza,

2) z profesorów wydziału teologicznego, 3) z wszystkich duchownych urzędujących przy parafiach. 4) z wybranych przez poszczególne parafie delegatów świeckich w ilości¹, odpowiadającej liczbie istniejących przy każdej z nich urzędów pastorskich, 5) z wybranych przez filjały delegatów świeckich po jednym z każdego filjału, w którym liczba chrztów w roku 1913 wynosiła conajmniej 25.

Synod Konstytucyjny ma za zadanie przedewszystkiem nadanie kościołowi Ewangelicko-Augsburskiemu w Polsce nowego „Statutu Organizacyjnego” oraz wypracowanie i zaprojektowanie sposobów uzgodnienia obowiązującego ustawodawstwa i położenia prawnego tego kościoła z artykułem 115 Konstytucji Rzeczypospolitej.

Ordery. Ustawa z dnia 28 kwietnia 1922 r. (D. U. 31/255) wprowadziła pewne zmiany odnośnie do orderu „Odrodzenia Polski”. Order ten podzielono na 5 klas. Do każdej klasy przywiązany jest odpowiedni tytuł. Oznaki orderowe nadaje Naczelnik Państwa w drodze odpowiednich dekretów, ogłaszanych w gazecie rządowej, za kontrasygnatą Prezydenta Ministrów. Dekret odznaczenia orderem winien zawierać wyszczególnienie zasług, za które order został nadany.

Obowiązek Ogłaszania dekretów w gazecie rządowej oraz wyszczególnienia w dekreście zasług, za które został order nadany, nie dotyczy cudzoziemców. Z końcem każdego roku będzie ogłaszany w gazecie rządowej wykaz cudzoziemców, odznaczonych orderem „Odradzania Polski”.

Prof. Dr. Peretiatkowiez.

2. Prawo administracyjne.

(od 1. stycznia do 1. lipca 1922 r.).

I. Organizacja władz.

Ministerstwa: M. Sztuki i Kultury Zniesienie: 1) Ustawa 17/2 22 D. U. 14/128. M. Przemysłu i Handlu — reorganizacja. 2) Rozp. R. M. 3/2 22. Mon. 56.

Ministerstwo b. dz. pruskiej. Kompetencja 3) Rozp. R. M. 21/12 21. D. U. 4/19 ex 1922; 4) Rozp. R. M. 3/1 22 D. U. 4/20; s) Rozp. R. M. 20/2 22 D. U. 14/124; 6) Rozp. R. M. 20/2 22 D. U. 14/126; 7) Rozp. R. M. 20/2 22 D. U. 18/146; 8) Rozp. R. M. 6/3 22 D. U. 19/161; 9) Rozp. R. M. 6/3, 22 D. U. 21/168; 10) Rozp. R. M. 6/3 22 D. U. 21/169; 11) Rozp. R. M. 9/3 22 D. U. 21/172; 12) Rozp. R. M. 6/3 22 D. U. 24/198; 13) Rozp. R. M. 6/3 22 D. U. 24/200; 14) Rozp. R. M. 6/3 22 D. U. 24/204. Zniesienie. 15) Ustawa 7/4 22 D. U. 30/247. Województwa. Ziemia wileńska — Delegat Rządu: 16) Ustawa 6/4 22 D. U. 26/213; 17) Rozp. R. M. 8/6 22 D. U. 47/410; B. dz. pr. — organizacja: 18) Rozp. M. b. dz. pr. 10/2 22 D. U. 22/188.

Redukcja urzędów: Komisja oszczędnościowa przy M. Skarbu: 19) Rozp. R. M. 5/1 22 Mon. u; 20) Rozp. R. M. 18/5 22 Mon. 138. Wojewódzka komisja oszczędnościowa: 21) Rozp. R. M. 5/1 22 Mon. 11.

Ministerstwa. W akcji wdrożonej w 2 im półroczu 1921 roku przez Sejm i Rząd celem naprawy Skarbu. Państwa i przywrócenia równowagi budżetowej, jednym z najważniejszych środków miała być redukcja urzędów i personelu w nich zatrudnionego. Tymczasem, o ile chodzi o władze centralne, których Polska ma tak wiele w porównaniu z innymi Państwami, dotychczas uczyniono w tym kierunku bardzo mało. Zniesiono tylko z dniem 6-go marca 1922 Ministerstwo Sztuki i Kultury, agendy jego przekazując Min. Wyznań religijnych i Oświecenia publ. (1).

O likwidacji Min. b. d. z. pruskiej decydowały, jak wiadomo, nie względy oszczędnościowe, ale tendencja unifikacyjna, zmierzająca do jaknajściślejszego zespolenia dzielnic pod względem administracyjnym. Rząd postanowił jeszcze w lecie 1921 skasować odrębny zarząd tej dzielnicy, oznaczając ostatecznie na 1-y kwiecień termin likwidacji Ministerstwa. Wobec tego od końca 1921 w szybkim już tempie następowało ograniczanie kompetencji Ministerstwa i przekazywanie dalszych jego agend właściwym resortowym Ministerstwom. (2—13). Wreszcie w kwietniu Sejm uchwała zniesienie Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej z dniem, 28/4 22. (14), przyczem reszta pozostałych jeszcze przy nimi kompetencji przeszła na właściwe Ministerstwa. Niektóre departamenty M. b. dz. pr. (Sprawiedliwości, Robót publicznych, Spraw Wewnętrznych, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Wydział Wyznań religijnych) pozostały nadal w Poznaniu: z chwilą jednak przeniesienia ich do Warszawy. zostaną zlikwidowane a agendy ich wcielone w istniejącą organizację każdego z właściwych Ministerstw.

Organizacja Ministerstwa Przemysłu i Handlu (oparta na Rozp. R. M. 18/3 21 Mon. 74) uległa zmianie o tyle, że do dotychczasowych 4 departamentów (ogólnego, górniczo-hutniczego, przemysłowego i handlowego) dodano dwa nowe, a mianowicie dep. marynarki handlowej z 2 wydziałami, żeglugowym i portowym, i dep. do spraw śląskich (2).

Województwa. W-kwietniu 1922 Sejm wcielił do terytorium Rzpltej Ziemię wileńską (obejmującą powiaty: wileński, oszmiański, święciański, trocki, bractawski), przyłączając do niej równocześnie pod względem administracyjnym, wydzielone z województwa nowogrodzkiego, powiaty: dziśnienski, duniłowiczowski i wilejski. Tak utworzone terytorium ma stanowić odrębną jednostkę administracyjną II instancji. Ustawy i rozporządzenia, jakie dotychczas (tj. 13/4 22) obowiązywały w ziemi wileńskiej, pozostają nadal w mocy. Rada Ministrów otrzymała upoważnienie do zniesienia powyższych norm, lub też do wprowadzania w nich zmian i do rozciągnięcia na Ziemię Wileńską mocy prawnej norm obowiązujących 13/4 w całej Rzpltej, lub w poszczególnych jej czę-

ściach (ustawa konstytucyjna, jak również ustawy o obywatelstwie i o Dzienniku Ustaw zostały od razu wprowadzone przez Sejm) (15).

Na mocy tego upoważnienia, Radia Ministrów: rozciągnęła (16) na Z. W. moc ustawy wojewódzkiej z 2/8 1919 DU 65/395, obowiązującej już w b. Królestwie i na Ziemiach Wschodnich, przyczem jednak szef administracji otrzymał tytuł Delegata Rządu, a nie wojewody, jakkolwiek ma on te same uprawnienia i stanowisko, co wojewodowie w. wspomnianych tylko co dzielnicach. Organizacja ta Z. W. ma charakter tymczasowy, ma obowiązywać do czasu wydania i wejścia w życie Statutu Z. W.

Urząd wojewody w b. dz. pruskiej powstał, jak wiadomo, z połączenia dawnych pruskich ogólnych władz administracyjnych II i III stopnia (Naczelny Prezes Prowincji. Prezesi Regencji i Urząd regencyjny), skombinowanych tylko ze sobą i nieznacznie przekształconych. Obecnie unormowano organizację wewnętrzną tego urzędu (17).

Wojewoda w innych dzielnicach Polski jest władzą ściśle monokratyczną: istniejący przy nim urząd wojewódzki ma charakter organu wyłącznie pomocniczego, pomagającego wojewodzie w powzięciu i wykonywaniu decyzji.

Natomiast wojewoda w b. dzielnicy pruskiej, zgodnie ze swoim pochodzeniem, ma podwójny charakter: 1) z jednej strony jest władzą monokratyczną i jako taki sprawuje administrację sam, przy pomocy tylko (jak gdzieindziej w Polsce) „przydzielonych” urzędników, zgrupowanych w 8 wydziałach (prezydialnym, administracyjnym, bezpieczeństwa publicznego — ten ostatni w razie tylko potrzeby — samorządowym, budżetowo-gospodarczym, przemysłu i handlu, robót publicznych, pracy i opieki społecznej); 2) z drugiej zaś strony administruje w pewnym zakresie przy kolegjalnem współdziałaniu właściwego urzędu wojewódzkiego, w ścisłym tego słowa znaczeniu, obejmującego mianowicie: wydział dóbr państwowych, 2 wojewódzkie dyrekcje lasów, wydział zdrowia publicznego (woj. Urząd Zdrowia) i mierniczy.

Pozatem z urzędem wojewódzkim jest zespolony: 1) wyższy urząd ubezpieczeń i 2) jeden lub dwa urzędy rent wojskowych.

Tak więc, urzędnicy wojewódzcy dzielą się na 2 kategorie: „przydzielonych” do Wojewody i urzędników urzędu wojewódzkiego.

Kolegjalne współdziałanie Urzędu wojewódzkiego z wojewodą polega na tem, że pewne sprawy, w rozporządzeniu organizacyjnem wyszczególnione, winny być załatwiane na zebraniach już to plenarnych, już to wydziałowych, reszta zaś, należąca do kompetencji urzędu wojewódzkiego — w drodze porozumienia naczelnika wydziału z wojewodą.

Ta zasada kolegialności jest bardzo osłabiona przez obowiązującą i dzisiaj przepis pruski (o uprawnieniach prezesa regencji), iż wojewoda ma prawo zawiesić każdą uchwałę tak plenarnego, jak wydziałowego zebrania urzędu wojewódzkiego, o ile się z nią nie godzi, i w razie niebezpieczeństwa zwłoki na swoją odpowiedzialność to zarządzić, co uważa za stosowne. Gdy to niebezpieczeństwo nie grozi, ma się zwrócić o rozstrzygnięcie do Ministra. Również wojewoda jest upoważniony w sprawach należących do kompetencji urzędu wojewódzkiego, w miejsce kolegium na własną rękę, ale także pod własną odpowiedzialnością, wydawać zarządzenia, o ile sprawę uważa za pilną. • Postanowienie tylko co przytoczone stosuje się także w tych wypadkach, gdy nie dojdzie do porozumienia między wojewodą a naczelnikiem wydziału. Z powyższego wynika, że i w sprawach, które winny być tutaj traktowane kolegialnie, stanowisko wojewody poznańskiego i pomorskiego w praktyce mało się różni od stanowiska wojewody w innych dzielnicach.

Wydziały składają się z referatów w ilości, zależnie od potrzeby, ustalonej przez wojewodę. Pozatem 2 wydziały — administracyjny i robót publicznych — dzielą się na oddziały. I w innych wydziałach mogą być stworzone oddziały na zarządzenie Ministra na wniosek wojewody.

Redukcja urzędów i urzędników. W organizacji wojewódzkich komisji oszczędnościowych, utworzonych na podstawie Rozp. R. M. 18/3. 21. (Mon. 66) wprowadzono tę zmianę, że zwiększono w nich liczbę członków, powoływanych z poza urzędników państwowych. Nadto badaniu tych komisji poddano urzędy podległe ministerstwu: Spraw Wojskowych, Sprawiedliwości, Kolei Żelaznych, Poczty i Telegrafów, które dotychczas były wyłączone z pod ich kompetencji. Obecnie więc z pod ich działalności są wyjęte jedynie urzędy podległe Prokuraturii Gen. R. P. i N. Izbie kontroli (20). W analogiczny sposób zreorganizowano też Komisję oszczędnościową przy M. Skarbu, wprowadzając do niej zrazu 4, potem aż 6 członków, powołanych z poza urzędników państwowych, Obecnie powołuje ich Prezes tej Komisji na wniosek Sejmowej Komisji oszczędnościowej (18—19).

II. Samorząd.

B. Królestwo: Ustawa 30/3. 22. D. U. 28/225.

Powyzsza ustawa postanawia, że wszystkie organy samorządu na obszarze b. zaboru rosyjskiego — a więc Sejmiki i wydziały powiatowe, rady miejskie i magistraty, rady gminne i zarządy gminne — których oikres wyborczy według obowiązujących przepisów już upłynął lub upływa, winny sprawować swe czynności do czasu objęcia urzędowania przez nowe organy, wybrane w ich miejsce na zasadzie nowych ordynacyj wyborczych, jakie ma dopiero uchwalić Sejm.

III. Urzędnicy.

Państwowa służba cywilna: 1) Ustawa 17/2 22 D. U. 2r/164; Władze i postępowanie dyscyplinarne: 2) Ustawa 17/2 22 D. U. 21/165; 3) Ustawa 30/3 22 D. U. 22/181; 4) Rozp. M. Spr. 26/6 22 D. U. 48/429. Uposażenie: Dodatki za studia wyższe; 5) Ustawa 10/1 22 D. U. 4/17; 6) Rozp. R. M. 27/2 22 D. U. 22/183; Podział ze względu na stosunki rodzinne: 7) Ustawa 7/4 22 D. U. 28/227; Djety i koszty podróży: 8) Rozp. R. M. 10/5 22 D. U. 41/347; Pomoc lekarska: 9) Rozp. Tymcz. 30/1 22 Mon. 69. Sędziowie: Uposażenie: 10) Ustawa 7/4 22 D. U. 26/214.

W r. 1919 wydana została ustawa regulująca stosunki służbowe funkcjonariuszów państwowych podczas pełnienia służby wojskowej (U. H/7. 19. D. U. 59/357). W r. 1920 — ustawy o uposażeniu ich (U. 13/7. 20. D. U. 65/429—436), wielokrotnie później uzupełniane nowelami i rozporządzeniami, jak również ustawa o odpowiedzialności ich za przestępstwa z chęci zysku. (U. 30/1. 20 DU 11/60 zastąpiona przez U. 18/3. 21. DU 30/177). W r. 1921 — powszechna ustawa emerytalna państwowych funkcjonariuszów cywilnych (U. 28/7 20 DU 70/466 i Rozp. R. M. 10/11 20 DU 93/686).

W r. 1922 — ustawa o państwowej służbie cywilnej czyli t. zw. „pragmatyka służbowa” wraz z ustawą o władzach dyscyplinarnych i postępowaniu disc.

W ten sposób — o ile chodzi o zasadnicze normy — posiadamy już wykończone jednolite dla całego Państwa polskie prawo urzędnicze.

Nowa pragmatyka służbowa (1) obowiązuje od 1 kwietnia 1922. (art. 120).

Postanowieniom jej nie podlegają: sędziowie, prokuratorzy, aplikanci sądowi; pracownicy państwowych kolei żelaznych, poczt, telegrafów i telefonów; nauczyciele wszystkich szkół państwowych. Podlegają czasowo — póki nie zostanie wydana dla nich specjalna ustawa służbowa — funkcjonariusze policji państwowej, straży celnej i dozorczy więzienni (art. 118). Ministrowie oraz konstytucyjnie odpowiedzialni kierownicy innych władz naczelnych podlegają jej, o ile konstytucja i ustawy specjalne nie zawierają co do nich przepisów odmiennych (art. 2).

Państwowi funkcjonariusze cywilni dzielą się na dwie kategorie: 1) urzędników 2) niższych funkcjonariuszów. (art. 3).

Urzędnicy. I. Postanowienia ogólne. Stosunek służbowy — mający charakter publiczno-prawny — zawiązuje się przez mianowanie, a to z chwilą doręczenia pisma nominacyjnego (art. 1, 4).

Mianowanie następuje albo na stałe (urzędnicy stali), albo do odwołania (urzędnicy prowizoryczni). Urzędnik będzie uważany za prowizorycznego wtedy tylko, gdy fakt mianowania

go do odwołania będzie wyraźnie uwidoczniiony w piśmie nominacyjnem. (art. 5).

Warunki mianowania:

1) Obywatelstwo polskie (art. 6).

2) Wiek odpowiedni: najmniej 18 lat, nie więcej, niż 40 lat.. Dopuszczalne dyspensy, które daje Minister (art. 8).

3) Nieskazitelność prawna i moralna; i tu dopuszczalne dyspensy, ale karani za przestępstwo z chęci zysku w żadnym razie nie mogą być przyjęci (art. 6, 8). Opinie o kandydatach na urzędników wydają komisje kwalifikacyjne urzędnicze (art. 20).

4) Zdolność do działań prawnych.

5) Uzdolnienie fizyczne i umysłowe do pełnienia danej służby. Ze względu na poziom wykształcenia urzędnicy dzielą się na wyższych, średnich i niższych (właściwie ustawa na te trzy kategorie dzieli nie urzędników, ale stanowiska służbowe), zależnie od tego, czy mają ukończone studia wyższe, średnie ogólnokształcące i zawodowe lub niższe (ukończenie szkoły powszechnej lub niższych klas szkoły średniej). I tu jest dopuszczalna dyspensa, którą daje Rada Ministrów na wniosek właściwego Ministra (art. 6. 11). W ciągu zaś pierwszych pięciu lat (do 1/4 1917) właściwy minister i to, o ile chodzi o wyższe stanowiska, za zgodą Prezesa Ministrów (art. 115).

6) Władanie biegłe w mowie i piśmie językiem polskim, (art. 6). Ten przepis zawiesza się wogóle na lat pięć, tj. do 1/4 1927. Po upływie tego terminu, każdy urzędnik musi się wykazać dostateczną znajomością języka polskiego. W wyjątkowych jednak wypadkach, co do poszczególnych osób, termin może być jeszcze przedłużony o dalsze 3 lata tj. do 1/4 1930. A więc to jest ostateczny termin, po którym wszyscy już funkcjonariusze państwowi polscy bez wyjątku winni należycie władać językiem polskim (art. 115).

7) Ograniczenia ze względu na p ł e ć nie istnieją. Jedyne co do kobiet zamężnych władza ma przestrzegać zasad ustaw cywilnych, (art. 6).

8) W zasadzie mianowanie na urzędnika ma być poprzedzone służbą przygotowawczą (praktyką), która z reguły trwa 1 rok. Wyjątkowo Minister może przedłużyć lub skrócić ten okres albo nawet zupełnie zwolnić od obowiązku praktyki. Praktykant nie otrzymuje pisma nominacyjnego, lecz „zaświadczenie” o dopuszczeniu do praktyki. Praktykanci w zasadzie podlegają tym samym przepisom, co urzędnicy, o ile ustawa nie zawiera odrębnych co do nich postanowień (art. 12.) Praktykanci z wyższem wykształceniem otrzymują wynagrodzenie według uposażenia X. stopnia służbowo; ze średniem — według XI. stopnia; z niższem — według XII stopnia, (art. 40).

9) Urzędnicy stali składają przysięgę; prowizoryczni i praktykanci — przyrzeczenie służbowe (art. 15).

Do każdego stanowiska służbowego jest przywiązany pewien stopień służbowy i tytuł urzędowy. Jest 12 stopni służbowych (I—XII), od których zależy wysokość płacy. W miarę awansowania przechodzi urzędnik do wyższych stopni, a tern samem do wyższych stopni płac. Na stanowiska, zaliczone do pierwszych czterech stopni (I—IV) mianuje Prezydent Rzptej (na wniosek Rady Ministrów); na stanowiska V i VI stopnia — właściwy Minister za zgodą Prezesa Rady Ministrów; na stanowisko VII stopnia — właściwy Minister; wreszcie na stanowiska VIII—XII stopnia albo właściwy Minister, albo kierownicy władz administracyjnych II instancji, ci ostatni wtedy jedynie, gdy specjalne przepisy przekazą im to prawo mianowania.

Osoby z wyższem wykształceniem rozpoczynają stałą służbę od VIII stopnia; z średniemu — od X stopnia; wreszcie z niższem — od XI lub XII stopnia.

Rada Ministrów zalicza stanowiska służbowe do poszczególnych stopni i ustala tytuły urzędowe, przyczem te ostatnie winny możliwie dokładnie określać właściwe czynności sprawowane przez urzędnika na danem stanowisku (art. 17).

Po otrzymaniu nominacji urzędnik winien się zgłosić do bezpośredniego swego przełożonego (władzy służbowej) wskazanego w piśmie nominacyjnem, w dniu tamże oznaczonym; o ile zaś terminu tego nie wyznaczono mu, to w ciągu 15 dni od doręczenia tego pisma. W razie niezgłoszenia się w przepisany terminie, następuje unieważnienie nominacji, o ile urzędnik w ciągu następnych 15 dni nie usprawiedliwi zwłoki (art. 13).

Dzień rzeczywistego objęcia służby ma być przez przełożonego stwierdzony na piśmie nominacyjnem. Od tego dnia liczy się czas służby urzędnika. Czas spędzony w służbie prowizorycznej i na praktyce, o ile bezpośrednio potem nastąpiła nominacja do służby stałej, wlicza się do tej ostatniej (art. 13, 14).

Przy awansowaniu urzędników moment starszeństwa służbowego ma doniosłe-znaczenie (art. 41.) Z tego powodu ustawa szczegółowo normuje, w jaki sposób to starszeństwo urzędników równego stopnia służbowego ma być ustalone (art. 18), i poleca ministerstwowi i władzom adm. II instancji prowadzenie osobnych list urzędników, zestawionych według starszeństwa. Listy te są corocznie na nowo układane i dawane urzędnikom do przejrzania w terminach ściśle oznaczonych i każdy przytem urzędnik ma prawo zaskarżyć do Ministra ustalony co do swojej osoby porządek starszeństwa (termin 15-dniowy) (art. 19).

Dla każdego urzędnika prowadzi władza służbowa wykaz stanu służby, do którego wpisuje się wszystkie istotne dane

dotyczące urzędnika oraz przebiegu jego służby. Urzędnik ma prawo wykaz ten przeglądać i odpisywać (art. 16).

Opinie o urzędnikach i o kandydatach na urzędników wydają komisje kwalifikacyjne ministerjalne i przy władzach II. inst., uwidoczniając je w tabelach kwalifikacyjnych. Skład i kompetencje komisji określa Rada Ministrów. Tabele są jawne: urzędnikowi wolno domagać się okazania mu jego własnej kwalifikacji (art. 20.)

II. Obowiązki. Nie o wszystkich będziemy tu za ustawą powtarzać. Pominiemy rzeczy jednak przez wszelkie ustawy służbowe normowane; wspomnimy jedynie o tych, co do których pomiędzy nimi zachodzą nieraz znaczne różnice.

Co do granicy posłuszeństwa służbowego, to stanowi ją oczywiście legalność zlecenia służbowego: urzędnik jest obowiązany spełnić je tylko o tyle, o ile ono wyraźnie (?) nic sprzeciwia się obowiązującym przepisom ustawowym. Ody zlecenie wydaje się urzędnikowi niecelowe, przeciwne dobru publicznemu, zawierające znamiona pomyłki co do faktu lub co do prawa, urzędnik jest obowiązany wyjawić to swoje przekonanie przełożonemu. Kiedy jednak, mimo takiego ostrzeżenia, otrzyma ponownie polecenie, ma je wykonać, może jednak domagać się wystawienia go na piśmie. W razie takich wątpliwości, gdy skomunikowanie się z przełożonym, wskutek połączonej z tem straty czasu lub z innej przyczyny, spowodowałoby niewykonalność zlecenia, urzędnik winien je wykonać (oczywiście tylko zlecenie legalne), wyjąwszy wypadek grożącej stąd niepowetowanej szkody. W tym ostatnim wypadku winien na własną odpowiedzialność wstrzymać wykonanie zlecenia (art. 22.)

Na zlecenie przełożonego urzędnik jest obowiązany czasowo w razie koniecznej potrzeby załatwiać i takie czynności, które nie należą do jego zwykłych obowiązków służbowych (art. 23).

Obowiązek zachowania tajemnicy dotyczy zarówno tych spraw urzędowych, które przełożony wyraźnie wskazał urzędnikowi, jako poufne, jak i tych, o których sam bez wyraźnego polecenia powinien rozumieć, że rozgłaszanie ich może przynieść szkodę interesowi publicznemu. Urzędnikowi nie wolno poza urzędem wyrażać swego zdania o załatwianych w urzędzie sprawach interesantów i o prawdopodobnym ich wyniku, (art. 24.)

Bez zezwolenia władzy służbowej nie wolno urzędnikowi wytaczać w prasie spraw, związanych z jego urzędowaniem, jak również dotyczących jego stosunku służbowego (art. 25, 6).

Urzędnikowi nie wolno wchodzić w związki lub zmony, które mogą zakłócić należyty bieg zarządu państwowego lub normalnego toku urzędowania (zakaz strajków art. 25 p. 2).

Urzędnik winien sprawować obowiązki! także poza przepisanyymi godzinami urzędowymi, o ile tego wymagają ważne względy służbowe. Bezwzględne prawa do odpoczynku niedzielnego i w święta uroczyste urzędnik niema: „należy mu ten odpoczynek umożliwić, o ile to da się pogodzić z nieodzownymi wymogami służby” (art. 27).

Minister może zarządzić chwilowe ograniczenie wydalenia się urzędnika z siedziby urzędowej, nawet poza godzinami urzędowymi. W okolicznościach nadzwyczajnych zarządzenie takie może wydać władza służbowa (art. 32).

W razie przyjęcia jakiegokolwiek zajęcia ubocznego wynagradzanego, urzędnik winien o tern donieść swej władzy służbowej i zaniechać je, o ile władza uzna, „że wykonywanie jego stoi w sprzeczności z jego. obowiązkami służbowymi, przeszka • dza mu w ścisłym wykonywaniu czynności urzędowych lub może wywołać uzasadnione podejrzenie o stronnictwo lub interesowności”. Nie ma zatem obowiązku uzyskania wyraźnego zezwolenia, ale tylko obowiązek doniesienia i zaniechania w razie otrzymania wyraźnego zakazu. Orzeczenie władzy jest zaskarżalne w toku instancji. Jeżeli zaś chodzi o zajęcie uboczne nie honorowane, to tu nie istnieje obowiązek doniesienia. Ale urzędnikowi nie wolno przyjmować i takich zajęć, w tych samych, dopiero co wspomnianych wypadkach, gdy była mowa o zajęciach wynagradzanych. Wykonywania tedy i tych zajęć może władza zakazać urzędnikowi (art. 29).

Transakcji gospodarczych nie wolno zawierać urzędnikowi tylko z urzędami tego działu zarządu państwowego, w którym on służy (podległych temu ministrowi, któremu i on podlega art. 29).

Urzędnik od VIII stopnia w górę, wykonujący władze administracyjną lub skarbową (?), nie może posiadać na terenie, podlegającym jego władzy, przedsiębiorstwa rolnego, przemysłowego lub handlowego. Nie odnosi się ten zakaz do urzędników władz centralnych (art. 30).

III. Prawa. I tutaj niektóre tylko z nich zaznaczymy.

Wszystkie prawa, zastrzeżone w ustawie, przysługują w pełni urzędnikom stałym. W szczególności mogą być oni wydaleny ze służby jedynie na mocy prawomocnego orzeczenia komisji dyscyplinarnej. To postanowienie jest zawieszony na przeciąg 2 lat tj. I kwietnia 1924. W tym okresie urzędnicy od IV do XII stopnia jak również niżsi funkcjonariusze mogą być tedy zwolnieni ze służby według swobodnego uznania władzy bez podania powodu. Dopiero zatem w r. 1924 ogół urzędników polskich otrzyma prawo nieusuwalności, w owym względnym znaczeniu przyjętem dla urzędników administracyjnych, w przeciwstawieniu do nieusuwalności sędziowskiej.

Ustalenie (stabilizacja) może nastąpić w ciągu tych 2 lat jedynie za zgodą Prezesa Rady Ministrów i Ministra Skarbu, przyczem może być uzależnione od spełniania przez urzędnika pewnych warunków, jako to: odbycie służby próbnej, ukończenie specjalnego kursu, poddanie się egzaminowi praktycznemu itp. Urzędnicy nie ustaleni w ciągu tych 2 lat zostaną zwolnieni ze służby, (art. 33, 116).

Po roku przynajmniej służby urzędnik ma prawo do corocznego urlopu wypoczynkowego 4, 5, lub 6-tygodniowego, zależnie od ilości lat służby (ponad 10, 10—20, ponad 20). Urlopie ten z ważnych powodów służbowych może być odmówiony, odwołany lub skrócony, ale ten uszczerbek winien być wynagrodzony w miarę możliwości przy wymiarze urlopu w roku następnym, (art. 36—37). Poza to urzędnik może otrzymać urlopie w celu załatwienia spraw osobistych, rodzinnych i majątkowych, oraz dla poratowania zdrowia. Ody urlopie z powodu choroby trwa nieprzerwanie dłużej niż $\frac{1}{2}$ roku a urlopie z innych powodów dłużej niż 2 miesiące, to na czas dalszego trwania urlopu wstrzymuje się uposażenie służbowe i czasu tego nie liczy się do czasu służby czynnej. Czas trwania takiego urlopu bez uposażenia nie może przenosić 2 lat. Gdy urlopie z powodu choroby trwa dłużej, niż 1 rok, urzędnik może być jednostronnem zarządzeniem władzy przeniesiony na emeryturę. Powyższe terminy mogą być jednak przedłużone i urzędnik może otrzymać dłuższe płatne urlopie, gdy to władza uważa za pożądane z ważnych względów publicznych (art. 38 i 28).

Urzędnicy awansują według swobodnego uznania władzy (t. zw. automatycznego awansu nie ma) (art. 40).

Przyobiecana jest urzędnikom opieka lekarska i środki lecznicze w zakresie, który ma być dopiero oznaczony przez osobną ustawę (art. 44).

Do czasu ustawowego uregulowania tej sprawy obowiązują w tym względzie tymczasowe przepisy wydane przez Radę Ministrów (9). Według nich pomoc lekarska na koszt Skarbu Państwa (wydatki połączone z tern są pokrywane z budżetu M. Zdrowia) już teraz przysługuje czynnym funkcjonariuszom państwowym, powołanym do służby przez nominację (a więc stałym i prowizorycznym) i tym członkom ich rodzin, którzy są uwzględniani przy obliczaniu uposażenia funkcjonariusza. Tym ostatnim jednak tylko w razie choroby trwającej nie dłużej niż 3 miesiące, i tylko, o ile nie mają skądinąd zapewnionej pomocy lekarskiej np. z kas chorych. Pomoc lekarska obejmuje poradę lekarską, dostarczenie niezbędnych lekarstw i środków opatrunkowych, bezpłatne leczenie w szpitalach według najniższej taryfy w razie przymusowego umieszczenia. Pomocy lekarskiej udzielają lekarze bądź urzędowi, bądź też umówieni w tym celu przez M. Zdrowia. Porady są udzielane

w miejscu wyznaczonym przez lekarza w godzinach z góry oznaczonych; jedynie chorych obłożnie odwiedza lekarz w ich mieszkaniu. Gdy wezwanie okaże się nieuzasadnione, funkcjonariusz obowiązany jest zapłacić lekarzowi zwykłe honorarium. Pomoc winna być udzieloną w dniu wezwania, a w wypadkach ciężkich — bezwzględnie. Lekarza prywatnego można wezwać tylko w wypadkach nagłych, gdy przybycie lekarza umówionego jest niemożliwe. Wtedy rachunek musi potwierdzić lekarz urzędowy. Do lekarza specjalisty może skierować lekarz umówiony tylko w razie koniecznej potrzeby. Pomocy lekarskiej udziela się na podstawie „karty porady” wystawionej przez bezpośrednią władzę przełożoną funkcjonariusza. Lekarz winien zapisywać lekarstwa na podstawie farmakopei ekonomicznej. Zapisywanie lekarstw kosztownych jest dopuszczalne tylko „w wypadkach wyjątkowych, o ile chodzi o ratowanie zagrożonego życia” (!). Lekarstwa otrzymuje się w aptekach umówionych na podstawie recepty, za każdym razem oddzielnie wydanej. Przymusowe umieszczenie w szpitalu następuje: w razie choroby zakaźnej, w razie potrzeby zabiegu lekarskiego, którego wykonanie w domu chorego powoduje wyższe koszty, aniżeli w szpitalu; wreszcie w okresie porodu.

W wypadkach zasługujących na uwzględnienie, może być przyznana urzędnikowi stałemu bezprocentowa zaliczka w wysokości 3-miesięcznego pełnego uposażenia, zwrotna najdalej w 24 ratach miesięcznych. Wyższą zaliczkę może udzielić tylko właściwy Minister (art. 46).

Uposażenie urzędnika ulega zajęciu najwyżej do wysokości $\frac{2}{5}$, o ile zaś chodzi o alimenty, — najwyżej do wysokości $\frac{1}{5}$ (art. 47, 48).

Wyłączone zupełnie z pod zajęcia są: djety, koszty podróży i przesiedlenia, jak również wsparcia i zapomogi! (art. 49).

Ustępowanie prawa pobierania uposażenia jest wzbronione pod rygorem nieważności umowy (art. 50).

IV. Zmiany w stosunku służbowym i jego rozwiązanie.

Urzędnik może być przeniesiony do innej miejscowości według swobodnego uznania władzy, ale tylko na stanowisko nie niższego stopnia służbowego, w tej samej kategorii urzędników i w tym samym dziale zarządu państwowego. Przy przeniesieniu z urzędu lub w drodze konkursu winny mu być zwrócone koszty przeniesienia. Natomiast mogą mu one być przyznane, gdy przeniesienie nastąpiło na prośbę urzędnika (art. 52).

Przejęcie na własną prośbę do innego działu zarządu państwowego (do urzędu podlegającego innemu Ministrowi) jest dopuszczalne tylko za zezwoleniem dotychczasowej władzy przełożonej (art. 53).

Przeniesienie w stan nieczynny (w stan rozporządzalności — co do urzędników służby zewnętrznej Min. Spr. Zagranicznych) następuje w 2-ch wypadkach:

1) Gdy skutek zmiany organizacji władz niema chwilowo dla stałego urzędnika odpowiedniego stanowiska tego samego stopnia w zarządzie tego samego ministerstwa;

2) gdy zająd okoliczności, nie pozwalające ze względu na dobro służby na dalsze piastowanie przez urzędnika stałego stanowiska tego samego stopnia w zarządzie tego samego ministerstwa.

W tym drugim wypadku przeniesienie zarządza Rada Ministrów na wniosek właściwego Ministra (art. 54). Urzędnik w stanie nieczynnym pobiera pełne należne mu uposażenie, a czas, spędzony w tym stanie, zalicza mu się tylko do wymiaru emerytury (art. 54). Może on być w każdej chwili powołany z powrotem do służby czynnej; o ile takie powołanie nie nastąpi w ciągu 54 roku, winien być przeniesiony na emeryturę (art. 56).

Wystąpienie dobrowolne ze służby ma być zgłoszone na piśmie do władzy służbowej. Zgłoszenie wymaga przyjęcia przez tę władzę, która urzędnika mianowała. Przyjęcie to może być uzależnione od należytego oddania urzędowania, zaś odroczone tylko wtedy, gdy urzędnik pozostaje w śledztwie karnem lub dyscyplinarnem, lub też zalega z zobowiązaniami pieniężnymi, wynikłymi ze stosunku służbowego. O ile urzędnik nie otrzymał w ciągu 4 tygodni odpowiedzi na swoje zgłoszenie, uważa się ono za przyjęte. Przeciwno warunkowemu przyjęciu lub jego odraczeniu dopuszczalne zażalenie (15 dni) do Ministra, który najdalej do 1 miesiąca ma wydać ostateczną decyzję (art. 58—61). Przez dobrowolne wystąpienie urzędnik i jego rodzina tracą wszelkie prawa wynikające ze stosunku służbowego. W razie powrotu późniejszego do służby, mogą mu być przywrócone prawa, nabyte poprzednią służbą, za zgoda Ministra (art. 64).

Rozwiązanie stosunku służbowego urzędnika prowizorycznego może nastąpić każdej chwili z tern jedynie, że winien on otrzymać wynagrodzenie do terminu w piśmie nominacyjnem oznaczonegoi (art. 62 i 5).

Również i stosunek służbowy praktykanta może być rozwiązany, gdy władza przełożona uzna go za niezdatnego do sprawowania urzędu. O ile zachowanie się jego było w czasie praktyki bez zarzutu, należy mu się przy odejściu zasiłek w wysokości 1 — lub 2-miesięcznego wynagrodzenia (art. 62).

Urzędnik, wybrany do Sejmu lub Senatu, zostaje automatycznie zwolniony z urzędu na czas trwania mandatu z równoczesnem wstrzymaniem na cały ten czas uposażenia służbowego. Nie dotyczy to Ministrów i Podsekretarzy Stanu. Po wygaśnięciu mandatu urzędnik powraca do tego samego lub rów-

nego stopniem urzędu w tym samym dziale zarządu państwowego. Czas piastowania mandatu zalicza się do czasu służby (art. 57).

V. Odpowiedzialność służbowa urzędników — niezależnie od ich sądowej odpowiedzialności karnej lub cywilnej — jest dwójaka: dyscyplinarna i porządkowa.

Odpowiedzialność dyscyplinarną ponosi urzędnik za występki służbowe; odpowiedzialność porządkową — za wykroczenia służbowe (art. 67—68).

Występkiem służbowym jest takie naruszenie obowiązków służbowych, które powoduje obrazę interesu publicznego, lub naraża dobro publiczne na szkodę. Wykroczeniem służbowym jest naruszenie obowiązku służbowego, nie posiadające tylko co podanych znamion występku (?) (art. 69).

Za wykroczenia służbowe nakłada się następujące kary porządkowe: 1) upomnienie; 2) skrócenie lub odmowa urlopu wypoczynkowego (art. 73).

Niema wogóle charakteru kary wytknięcie lub zganienie niewłaściwości w urzędowaniu lub zachowania się oraz niedbalstwa w służbie, które przełożeni mają prawo zawsze udzielić urzędnikowi (art. 66).

Kary porządkowe nakłada albo komisja dyscyplinarna, albo władza przełożona, ale ta ostatnia tylko wtedy, gdy sprawa nie została oddana komisji dyscyplinarnej. Przed jej nałożeniem należy dać urzędnikowi możliwość usprawiedliwienia się a o jej nałożeniu zawiadomić, go na piśmie z podaniem motywów. Odwołanie (termin 8-dniowy) — dopuszczalne tylko do jednej instancji. Od orzeczeń komisji dyscyplinarnych i Ministra, nakładających kary porządkowe, odwołanie nie służy (art. 74—76).

Kary dyscyplinarne: 1) nagana, 2) odliczenie lat służby od 1—3 lat, 3) obniżenie stopnia służbowego od 1—2 z zawieszeniem możliwości awansu na 1—3 lat, 4) przeniesienie w stały stan spoczynku z emeryturą zmniejszoną najwyżej do 50%, 5) wydalenie.

Może je nakładać jedynie właściwa komisja dyscyplinarna po przeprowadzeniu ustawą przepisane go postępowania dyscyplinarnego.

Wydalenie ze służby pociąga za sobą utratę wszystkich praw, z piastowaniem urzędu związanych, także prawa do emerytury. Członkom rodziny wydalonego można jednak w razie okoliczności, zasługujących na szczególne uwzględnienie, przyznać w orzeczeniu odpowiedni stały zasiłek na utrzymanie w wysokości conajwyżej normalnego zaopatrzenia wdowiego lub sierociego i to albo od chwili wstrzymania wydalonemu uposażenia, albo od chwili jego śmierci (art. 82, 83).

Organizację władz dyscyplinarnych i postępowanie dyscyplinarne normuje osobna ustawa, która weszła w życie w tym samym terminie, co ustawa o służbie cywilnej.

Komisje dyscyplinarne są następujące :

I instancji: 1) komisje przy władzach administracyjnych II instancji dla urzędników od XII do VII stopnia włącznie i niższych funkcjonariuszów pełniących służbę przy tych właśnie (np. przy województwie) i podległych im władzach (np. starostwie); 2) Komisje ministerialne („przy władzach naczelnych”) dla wszystkich innych urzędników wszystkich stopni i niższych funkcjonariuszów służących w Ministerstwie i dla wyższych urzędników (od VI stopnia) pełniących służbę przy władzach I i II instancji.

II instancji: 3) Wyższa komisja dyscyplinarna przy Prezydencie Ministrów dla wszystkich urzędników i funkcjonariuszów niższych (art. 1, 3 ust. disc.)

Każda komisja składa się z przewodniczącego, jego zastępców i potrzebnej ilości członków, mianowanych na 3 lata. Mianuje ich właściwy Minister z pośród urzędników tej władzy, przy której ustanowiono komisje; a członków wyższej komisji — Prezydent Ministrów na wniosek Ministrów z pośród wszystkich podległych im urzędników, (art. 2 ust. disc.)

Komisje disc. orzekają w kompletach z 5 członków. Przewodniczący i przynajmniej 1 członek powinien należeć do tej samej kategorii urzędników i rodzaju służby, do której należy obwiniony. Podział komisji na stałe komplety dokonuje się przez ogólne zebranie członków przed końcem każdego roku na rok następny (art. 7 ust. disc.)

Uchwały zapadają bezwzględną większością głosów. Jedyne, gdy chodzi o wydalenie, uchwała musi zapaść większością $\frac{4}{5}$ głosów (art. 8 ust. disc.)

W celu strzeżenia dobra służby, naruszonego przez uchybienie obowiązkom służbowym, władza, przy której istnieje komisja, wyznacza z grona podległych sobie urzędników, rzecznika dyscyplinarnego. Komisji disc. nie wolno powziąć żadnej uchwały inaczej jak po wysłuchaniu zdania rzecznika (art. 10 ust. disc.)

Obwinionemu wolno przybrać sobie obrońcę z pośród funkcjonariuszów państwowych, pełniących służbę na obszarze, na który rozciąga się zakres działania komisji (nie adwokata). Na prośbę obwinionego' wyznacza mu szef władzy, przy której istnieje komisja, obrońcę z urzędu. Urzędnik może odmówić przyjęcia obrony, wyjąwszy wypadek, gdy został ustanowiony obrońcą z urzędu. Wynagrodzenia nie otrzymuje, a tylko zwrot ze Skarbu Państwa kosztów rzeczywiście poniesionych (art. 12 ust. disc.)

Najważniejsze postanowienia, dotyczące postępowania dyscyplinarnego, są następujące. Wogóle w postępowaniu disc. mają być stosowane analogicznie przepisy ustawy o postępowaniu karnem, o ile ustawa z 17/2 22 nie stanowi inaczej.

Postępowanie disc. winno być „otoczone jak najściślejszą tajemnicą”. Uchwały i orzeczenia wolno ogłaszać jedynie za zezwoleniem właściwego Ministra wydanem na podstawie uchwały komisji (art. 16 ust. disc).

Otrzymawszy wiadomość o naruszeniu obowiązków przez funkcjonariusza, władza przeprowadza wstępne dochodzenie celem wyjaśnienia sprawy, poczem, po ewent. przesłuchaniu obwinionego (nie jest to konieczne), przesyła doniesienie dyscyplinarne komisji disc. (art. 17, ust. disc). Komisja, po ewentualnem uzupełnieniu dochodzeń wstępnych przez władzę przełożoną obwinionego, bez udziału stron orzeka, czy należy wdrożyć śledztwo disc, przy czem odrazu może nałożyć karę porządkową (art. 18 ust. disc). Może też odrazu przekazać sprawę do rozprawy disc (art. 19 ust. disc). Uchwałę o wdrożeniu śledztwa, doręcza się obwinionemu, ale nie może on jej zaskarżyć. Tylko rzecznik może wnieść zażalenie przeciw uchwale odrzucającej wdrożenie śledztwa (art. 20 ust. disc).

Jeżeli naruszenie ma cechy czynu, zagrożonego powszechną ustawą karną, komisja disc czyni doniesienie karne (art. 2 ust. disc). Wówczas postępowanie disc albo toczy się równocześnie z postępowaniem karno-sądowym, albo zostaje zawieszona aż do zakończenia tegoż. O ile wyrok sądu karnego pociąga utratę zdolności do piastowania urzędów publicznych, skazany zostaje wydany bez postępowania disc. (art. 70—71 ust. o służ. cyw.).

Śledztwo przeprowadza przy współdziałaniu władz administracyjnych i policyjnych jeden lub więcej urzędników, wyznaczonych do tego na żądanie komisji disc. przez władzę przy której ona jest czynna. Obwinionemu ma być dana sposobność wypowiedzenia się co do wszystkich punktów obwinienia i co do wyniku śledztwa; przeglądanie akt śledczych nie konieczne jednak ma być. mu zezwolone (art. 24, 21, 28 ust. disc). Akta śledztwa przesyła prowadzący po jego ukończeniu rzecznikowi, który kieruje je ze swoimi wnioskami do komisji disc. Ta bez udziału stron uchwała albo przekazanie sprawy do rozprawy disc. — ta uchwała nie podlega zaskarżeniu — albo umorzenie sprawy — przeciw tej uchwale może rzecznik wnieść zażalenie. Teraz dopiero obwiniony ma prawo przeglądać akta i stawiać do komisji disc. w ciągu 8 dni dalsze wnioski (art. 30—32 ust. disc).

Po przeprowadzeniu rozprawy niejawnej (art. 35 ust. disc.) komisja wydaje orzeczenie, którego odpis ma być wygotowany w ciągu dni 8 od ogłoszenia sentencji (art. 42 ust. disc).

Przeciw orzeczeniu komisji disc. I instancji tak obwiniony, jak rzecznik może wnieść w ciągu 15 dni o d w o ł a n i e do wyższej komisji disc, co odracza wykonanie orzeczenia (art. 44, 45 ust. disc).

Przełożony bezpośredni lub pośredni — również urzędnik przeprowadzający inspekcję urzędu — ma prawo tymczasowo zawiesić w służbie funkcjonariusza, który „jawnie odmówił posłuszeństwa wśród szczególnie ważnych okoliczności, albo, gdy dalsze jego pozostawianie na służbie narażałoby powagę urzędu lub groziło dobru służby”. O tem zawieszeniu należy w ciągu 15 dni zawiadomić właściwą komisję dysc, która najdalej w ciągu dalszych 15 dni ma powziąć uchwałę zatwierdzającą lub uchylającą zawieszenie (art. 56, 57 ust. dysc). Tymczasowe zawieszenie nie podlega zaskarżeniu (art. 60 ust. dysc).

Pozatem, gdy przeciw funkcjonariuszowi wdrożono' postępowanie karno-sądowe lub dyscyplinarne, komisja dysc. może każdej chwili zarządzić zawieszenie go w służbie, o ile uważa to za wskazane, a winna tymczasowo go zawiesić, gdy względem funkcjonariusza zarządzono prewencyjny areszt sądowo-śledczy (art. 55, 56 ust. dysc). Zawieszenie może być uchylone przed końcem postępowania dysc. O nałożeniu, zatwierdzeniu lub uchyleniu zawieszenia komisja rozstrzyga bez udziału stron. Przeciw uchwale komisji wnieść można zażalenie w ciągu 15 dni. Na czas trwania zawieszenia uposażenie funkcjonariusza może (nie musi) być zredukowane do potowy. Gdy został on dyscyplinarnie ukarany, czas zawieszenia nie zalicza mu się do czasu służby. Gdy natomiast zostaj on uwolniony, albo postępowanie dysc. umorzono, albo wreszcie skazano go tylko na karę porządkową, czas zawieszenia zostaje mu zaliczony, a wstrzymana część uposażenia ma być mu wypłacona (art. 59—61 ust. dysc).

Ściganie wykroczeń i występków służbowych nie podlega przedawnieniu (art. 87).

VI. Funkcjonariusze niżsi. Postanowienia ustawy o urzędnikach stosują się naogół analogicznie do funkcjonariuszy niższych, z pewnymi zmianami, z których ważniejsze lub charakterystyczniejsze niżej podamy.

Co do uzdolnienia, to prócz umiejętności czytania i pisanja po polsku (co do tego takie same dyspensy, jak dla urzędników), mogą być jeszcze kandydatom stawiane specjalne wymagania, zależnie od posady, o którą się ubiegają. Wymagania te ustala każdy minister dla swojego resortu (art. 90).

Funkcjonariusze niżsi nie dzielą się na stopnie służbowe, ale na kategorie. Zaliczenia ich do poszczególnych kategorii, jak ustalenia ich tytułów dokonuje w zasadzie Rada Ministrów; właściwy zaś Minister tylko wtedy, gdy chodzi o funkcjonariuszów o specjalnych kwalifikacjach, jemu podległych (art. 92).

Postanowienia o komisjach kwalifikacyjnych nie dotyczą funk. niższych.

Obowiązki ich określa regulamin lub instrukcja wydana przez władzę przełożoną; aż do wydania zaś jego — wskazówki wydane na piśmie przez przełożonego urzędu. Każdy funkcyjnik winien obsługiwać urząd przy którym pełni służbę, chyba że zakres jego czynności został wyraźnie ograniczony do pewnych ściśle oznaczonych świadczeń (art. 96).

Winien jest zachować najściślejszą tajemnicę co do wszystkich spraw, służbowych, bez względu na to, w jaki sposób się o nich dowiedział, wobec każdego, komu nie jest obowiązany donosić o nich służbowo. Nie wolno mu przytem wywiadywać się o nich potajemnie, ani umożliwiać to osobom trzecim (art. 99).

Charakterystyczna jest różnica, w traktowaniu przez ustawę urzędników a funkcyjników niższych, w sprawie odpoczynku niedzielnego. Jak wyżej było zaznaczone, urzędnik niema do niego bezwzględniego prawa. I niższy funkcyjnik może być w razie konieczności zobowiązany do pełnienia służby przez czas przepisany normalnie w dniu powszednim, ale w takim razie należy go w tygodniu następującym zwolnić na jeden dzień od służby lub przyznać mu stosowne wynagrodzenie. Czas służby normalnej nie powinien w zasadzie przenosić 8 godzin dziennie (art. 101).

Przepisy, ograniczające urzędników w prawie dokonywania transakcji gospodarczych i posiadania przedsiębiorstw, nie dotyczą niższych funkcyjników.

Funkcyjnik niższy nie może pozostawać dłużej w służbie prowizorycznej, niż 2 lata (art. 104).

Ma prawo do urlopu wypoczynkowego do 2 tygodni, 3-ch i 4-ch, zależnie od ilości lat służby (do 10, 10—20, ponad 20) (art. 105).

Uposażenie. W ubiegłym półroczu wobec dalszego stałego wzrostu drożyzny, podnoszono w dalszym ciągu płace urzędnicze, jednak nie przez zwiększanie mnożnika dodatku drożyznianego, ale przez podwyższanie poborów o pewien procent. Jest rzeczą bardzo wątpliwą, czy stosowanie tej metody regulowania płac jest zgodne z obowiązującymi ustawami o uposażeniu funkcyjników państwowych.

Jak pierwaj co do dodatku funkcyjnego za kierownictwo, tak obecnie co do dodatku za studia wyższe postanowiono, że i do niego ma być doliczany dodatek drożyzniany (od 1/1 1922). Ten dodatek za studia zmieniać się będzie w stosunku, w jakim pozostaje każdorazowy mnożnik dodatku drożyznianego dla miejscowości klasy I-iej do mnożnika 150. (5).

Ogłoszono nowy wykaz szkół wyższych polskich i zagranicznych, których ukończenie daje prawo do pobierania tego dodatku (6). Dotychczas przy obliczaniu dodatku drożyznianego, uwzględniano dzieć urzędnika, o ile one uczęszczają do szkół

publicznych, aż do ukończenia przez nie 24 lat. Obecnie „władza centralna może w drodze wyjątku, w porozumieniu z Ministrem Skarbu, uwzględnić dzieci w wieku ponad 24 lat w tych wypadkach, gdy studja ich przewlekły się ponad ten wiek z powodu służby wojskowej odbytej na skutek mobilizacji lub ochotniczej. Przedłużenie to wynosić jednak może najwyżej 4 lata” (7).

Przepisy o djetach i kasztach podróży z 5/8 1920 DU 74/507 zostały zmieniona (8) i normy ich podwyższono.

IV. Policja Państwowa.

Urzędy śledcze: 1) Rozp. M. S. W. 4/1 22 D. U. 7/54 Uposażenie — djety i kosztą podróży funkcjonariuszów P.P.; 2) Rozp. R. M. 23/3 22 D. U. 30/241.

Urzędy śledcze. W miejsce dotychczasowych przepisów o organizacji Urzędów policyjno-śledczych z 23/10 1919 Mon. 235, weszły z dniem 1/2 22 nowe (1), nie różniące się zresztą zasadniczo od poprzednich. Przy każdej komendzie okręgowej P.P. ma być urząd śledczy, powołany do zapobiegania przestępstwom i ich ujawniania. W tych swoich właściwych czynnościach pozostają w bezpośredniej zależności od urzędów wymiaru sprawiedliwości. Funkcjonariusze policji śledczej stanowią część policji państwowej, i podlegają wszystkim postanowieniom ustawy o P. P. W miastach tworzą się ekspozytury okr. urzędów śledczych, wchodzące w skład policji miasta i podporządkowane służbowo miejscowym komendom policji (obowiązkowo — w miastach stanowiących samodzielną jednostkę administracyjną i w miastach, gdzie mają siedzibę sądy okręgowe; w miarę potrzeby — w innych miastach). Zakres działania ich rozciąga się w miarę możliwości na całe terytorjum sądu okręgowego.

V. Porządek i bezpieczeństwo.

Paszporty zagraniczne na wielokrotne przejazdy: 1) Rozp. M. S. W. 2/5 22 Mon. 108. Rachuba czasu: 2) Ustawa 1/5 22 D. U. 36/307. Budynki: wysokość ich w b. dzielnicy ros.: 3) Rozp. M. Rp. 3/3 22 D. U. 17/141.

Sądy doraźne w b. dz. ros.: 4) Rozp. R. M. 19/1 22 D. U. 6/39.

Z dniem 1 czerwca 1922 na całym obszarze Państwa obowiązuje legalna rachuba czasu, wedle której „doba zaczyna się w momencie dołowania słońca średniego w południku 15° na wschód od Greenwich”. Rachuba ta obowiązuje wszystkie władze i urzędy państwowe i samorządowe. Pozatem stosować się do niej winny zegary, znajdujące się w miejscach publicznych (1)

Działalność sądów doraźnych, niezbędnych do walki z bandytyzmem, przedłużono na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej na dalsze pół roku tj. do końca lipca 1922. Obecnie jednak 32 powiaty

tj. zgorą $\frac{1}{3}$ b. Królestwa uznano już za wolne od tej plagi, gdyż wyjęto je z pod działania sądów doraźnych. (3).

VI. Szkolnictwo.

Władze szkolne Ziemia wileńska: 1) Rozp. R. M. 13/422 D. U. 27/222; Ziemia wschodnie: 2) Rozp. R. M. 13/4 22 D. U. 34/279. Okręgi szkolne: 3) Rozp. M. O. 3/5 22 D. U. 34/282; 4) Rozp. M. O. 3/4 22 D. U. 34/283; 5) Rozp. M. O. 3/5 22 D. U. 34/284; 6) Rozp. M. O. 3/5 D. U. 34/285; 7) Rozp. M. O. 3/5 22 D. U. 34/286; 8) Rozp. M. O. 5/s 22 D. U. 35/303; Szkoły akademickie: uposażenie profesorów: 9) Ustawa 3/3 22 D. U. 28/226. Państwowy Instytut dentystyczny (Statut). 10) Rozp. M. O. 7/1 22 Mon. 25. Szkoła Sztuk Pięknych w Warszawie. 11) U. 23/3 22 D. U. 24/ 197. Szkoły powszechnie — zakładanie i utrzymanie: 12) Ustawa 17/2 22 D. U. 18/143; budowa: 13) Ustawa 17/2 22 D. U. 18/144; 14) Rozp. M. O. 5/4 22 D. U. 45/383.

Władze szkolne. W minionym półroczu została dokonana ostateczna unifikacja Państwa (bez Śląska) pod względem szkolno-administracyjnym, a to przez rozciągnięcie mocy obowiązującej ustawy 4/620 DU. 50/304 na Ziemię Wileńską (1) i na 3 województwa wschodnie: nowogródzkie, poleskie i wołyńskie, oraz na powiaty białowski, grodzieński i wołkowyski woj. białostockiego (2). Tem samym straciło moc obowiązujące tam dotychczas Rozp. R. M. 8/2 21 DU. 15/51.

W dalszym ciągu utworzono (z dn. 16/5 22) następujące okręgi szkolne: 1) warszawski, obejmujący m. Warszawę, wojew. warszawskie, kieleckie i lubelskie (3). 2) białostocki, obejmujące woj. białostockie, nowogródzkie bez pow. nieświeskiego, baranowickiego i stołpeckiego (6); 3) wileński na obszarze ziemi wileńskiej (4); 4) poleski w granicach woj. poleskiego i 3 powiatów wymienianych z woj. nowogródzkiego (7); 5) wołyński w granicach wojew. wołyńskiego (5). Tak więc z poprzednio utworzonymi 5 okręgami: łódzkim, poznańskim, pomorskim, lwowskim i krakowskim jest już obecnie 10 okręgów szkolnych.

Dotychczas, istniała w jednym tylko — łódzkim — okręgu Rada Szkolna Okręgowa, (na podstawie Rozp. M. O. 13/12 1921 DU 108/789). Obecnie utworzono drugą pomorską (8). Różnice w ustroju są nieznaczne: zamiast delegatów rad szkolnych powiatowych i rady miejskiej (łódzkiej) tu wchodzi 7 delegatów sejmiku wojewódzkiego. Tu zasiada po 1 przedstawicielu wyznania rzymsko-katolickiego i ewangelickiego, gdy w R. S. O. łódzkiej jest reprezentowane każde wyznanie, liczące w okręgu ponad 5 pre. ludności (po 1 przedstawicielu także). Przedstawiciele wyznań do R. S. O. łódzkiej wyznaczają samodzielnie właściwe władze wyznaniowe: kurja biskupia, konsystorz, wreszcie gmina żydowska. Natomiast tychże przedstawiciele do R. S. O. pomorskiej powołuje: Minister W. R. i O. P. na wniosek Kuratora uczyniony w porożu-

mieniu z biskupem lub z konsystorzem. Co do zakresu działania pomiędzy tymi dwoma R. S. O. niema różnicy.

Szkoły akademickie. Uposażenie profesorów tych szkół zostało podwyższone przez przyznanie im osobnego dodatku naukowego (9) który oblicza się w sposób określony dla dodatków drożyznianych, z tą różnicą, że mnożna jest o połowę niższa. Pomocniczym siłom naukowym w tych szkołach Minister WR i Op może przyznawać osobisty dodatek naukowy w wysokości 50 proc. dodatku drożyznianego, przysługującego danej osobie. Przytem jednak liczba asystentów, pobierających ten dodatek, nie może przekraczać 10 proc. ogólnej liczby asystentów wszystkich wyższych zakładów naukowych. Rada Ministrów może zrównać pobory państwowych instytutów naukowych z poborami analogicznych pracowników szkół akademickich, a poszczególne postanowienia ustawy stosować do pracowników państwowych szkół o charakterze więcej, niż średnim, które nie są jednak zaliczone do szkół akademickich. Wybitnym specjalistom, powołanym na podstawie umowy do podjęcia czynności profesorskich może Minister WR. i Op. w porozumieniu z Min. Skarbu przyznać wynagrodzenie wyższe od ustawowego.

Od 1/1 1922 Państwowy Instytut dentystryczny przeszedł pod zarząd Ministra WR. i OP. Jest organizacją przejściową: z czasem ma być przyłączony do Uniwersytetu warszawskiego, jako oddział wydziału lekarskiego. (10).

Szkoły powszechne. Wydano dwie ustawy, normujące zakładanie i utrzymywanie (11) i budowę (12) publicznych szkół powszechnych. Weszły w życie 22 marca 1922. Państwo ma być pokryte siecią takich szkół. W ten sposób ułożoną, aby wszystkie dzieci w wieku szkolnym mogły w nich korzystać z nauk?, jak również, aby te szkoły były możliwie najwyższego stopnia organizacyjnego, tj. aby miały jaknajwiększą ilość klas. Sieć szkolna składa się z obwodów szkolnych, złożonych znowu z jednej lub więcej gmin. Obwodów ma być utworzonych tyle, 1) aby droga dziecka z domu do szkoły nie przekraczała 3 km. i 2) aby ilość dzieci w wieku szkolnym w obwodzie wynosiła conajmniej 40, a najwyżej 650 dzieci. Minister WR. i OP. może jednak założyć albo pozostawić szkołę i tam, gdzie niema 40 dzieci. Ile szkoła ma mieć klas, tzn. jaki ma być jej stopień organizacyjny, to zależy od liczby zamieszkałych w obwodzie dzieci w przeciągu trzech następnych po sobie lat. A więc, jeżeli liczba ta nie przekracza 60, szkoła ma być 1-klasowa (o 1 nauczycielu), przy liczbie 61 do 100 — 2-klasowa; potem przybywa jedna klasa dalsza (jeden nauczyciel) dla każdej dalszej pięćdziesiątki dzieci, tak, że tam, gdzie jest ponad 300 dzieci, ma być zorganizowana szkoła najwyższego stopnia, tj. 7-klasowa, Przy większej liczbie dzieci tworzą się przy ta-

kiej szkole oddziały równoległe, tem samem więc ma ona większa liczbę sił nauczycielskich. Szkoła 7-klasowa ma oprócz nauczyciela osobnego kierownika. Minister WR. i OP. ma prawo podnieść stopień organizacyjny danej szkoły, mimo niewystarczającej do tego liczby dzieci.

Plany sieci szkolnych zatwierdza a o kolejności i czasie zakładania szkół rozstrzyga Kurator okręgu szkolnego na podstawie wniosków czy opinii niższych władz szkolnych. Wykonanie zaś prawomocnego orzeczenia o założeniu i utrzymaniu szkoły jest obowiązkiem Rady szkolnej miejscowej.

Koszta zakładania i utrzymywania szkół są pokrywane przez Skarb Państwa i przez gminy, nadto z dobrowolnych świadczeń wyższych związków komunalnych, z fundacji, zapisów i darowizn; (dochody jednak z tych źródeł są czemś wyjątkowem).

Skarb Państwa ponosi wydatki na pomoce naukowe, materiały do nauki, biblioteki, druki szkolne. Gminy — na wszelkie inne potrzeby rzeczowe, a więc w szczególności na budowę ew. wynajęcie i konserwację budynków szkolnych i mieszkalnych dla nauczycieli, na wewnętrzne urządzenie szkół, ubezpieczanie, na oświetlenie i opał, na materiały piśmienne, utrzymanie służby, porządku i czystości; nadto gminy mają dostarczyć potrzebne grunta pod zabudowania, na boiska i ogrody szkolne (ew. i dla nauczyciela pod uprawę).

Mogłoby się tedy zdawać na pierwszy rzut oka, że ciężar zakładania i utrzymywania szkół powszechnych spoczywa przede wszystkim i głównie na gminie. Tak jednak nie jest. Na budowę bowiem lub przebudowę szkół i domów mieszkalnych dla nauczycieli Skarb Państwa ma udzielać gminom zasiłki (niezwrotne) w wysokości 50% kosztów budowy; na pokrycie zaś pozostałych kosztów — może ponadto jeszcze przyznać gminom długoterminowe pożyczki. Ten przepis obarcza niezmiernie Skarb Państwa. Jeśli się ponadto zważy, że z tegoż Skarbu są pokrywane prawie wyłączane płace nauczycielstwa, to okaże się, że brzemień utrzymywania szkół powszechnych spoczywa głównie na barkach Państwa, a nie gmin. Jakim warunkom odpowiadać winny grunty i budynki szkolne, mieszkania dla nauczycieli i urządzenia wewnętrzne szkoły, to określa Minister WR. i OP. Wykonując to uprawnienie, wydał on rozporządzenie normujące wymiary i liczbę pomieszczeń w szkołach i domach mieszkalnych nauczycieli (13).

Kurator okręgu szkolnego zatwierdza plany i kosztorysy każdej budowy szkolnej; ostatecznie rozstrzyga o tem, w jakiej kolei mają być budowane poszczególne szkoły i czy istniejące budynki są przydatne dla celów szkolnych, (rozstrzyga odwołania od orzeczeń w tych sprawach Rad Szkolnych Powiatowych); udziela wspomnianych zasiłków i pożyczek na budowy w ramach istnieją-

cego budżetu. Stawia też wnioski o wyłączenie gruntów na cele szkolne.

Rady Szkolne Powiatowe określają normy według których gminy mają zaopatrywać szkoły w opał, oświetlenie i materiały piśmienne, jak również zapewnić im usługę i czystość. One również ustalają preliminarze budżetowe szkolne. W razie gdyby gmina nie uchwaliła w właściwym czasie tego budżetu, albo wprowadziła do niego szkodliwe zmiany, albo też nie dostarczyła na czas funduszków, należnych od niej w granicach zatwierzonego budżetu — władza nadzorczą nad gminą wstawia do jej budżetu kwoty iz zatwierzonego preliminarza szkolnego. Jakoteż ściaga z gminy zalegającą należność (na razie pokrywa się te zaległości ze Skarbu Państwa!) Rady Szkolne Powiatowe decydują też w drodze odwołania od orzeczeń Rad miejscowych co do przeznaczenia gruntów szkolnych, znajdujących się na terenie gminy.

Jeżeli okręg szkolny obejmuje więcej, niż jedną gminę, to udział w wydatkach ustalają one w drodze porozumienia. O ileby do niego nie mogło dojść — rozstrzygają władze polityczne w toku instancji.

Zakładanie i utrzymywanie szkół dla mniejszości narodowych i wyznaniowych będzie unormowane osobną ustawą.

VII. Wyznania.

Cerkiew Prawosławna: 1) Rozp. M. WR, i OP. 30/1 z Mon. 38. — Kościół ewangelicko-augsb. w Królestwie Polskiem: 2) Ustawa 27/4 22 D. U. 32/257.

Minister WR. i OP. imieniem i z upoważnienia Rządu wydał zgodnie z art. 115 Konstytucji tymczasowe przepisy normujące, aż do czasu wydania w tej materii ustawy sejmowej, „stosunek Rządu (? Państwa) do kościoła prawosławnego w Polsce.”

Reprezentacją prawną tego kościoła jest Sobór, złożony ze wszystkich przez Rząd uznanych biskupów diecezjalnych pod przewodnictwem Egzarchy, „posiadającego jurysdykcję Metropolity”. Dla prawomocności uchwał Soboru wystarcza zgoda Egzarchy oraz 2 biskupów diecezjalnych.

Obecnie istnieją w obrębie Rzeczypospolitej 4 diecezje: Warszawsko-chełmska z siedzibą biskupa w Warszawie; wołyńska (Krzemieniec); grodzieńska (Grodno); pińsko-nowogródzka (Nowogródek). Nowe diecezje (jak i stanowiska biskupa wikariusza) mogą powstawać na podstawie uchwały Soboru za zezwoleniem Rządu. Zmiany terytorialne diecezji i parafji iak również siedziba biskupów nie mogą być dokonywane bez zezwolenia Ministra WR. i OP.

Egzarcha może mianować, przenosić i usuwać wszystkich biskupów Rzpiti na zasadzie postanowienia Soboru po „uprzednim uzgodnieniu” z Rządem.

Członków prawosławnych konsystorza duchownych przedstawiają biskupi diecezjalni za pośrednictwem Egzarchy Ministrowi WR. i OP. do zatwierdzania.

Mianowanie duchowieństwa parafialnego odbywa się w następujący sposób: Najpóźniej w ciągu 1 miesiąca od dnia opróżnienia parafii biskup winien wskazać właściwemu wojewodzie kandydata na stałego zarządcę parafii z podaniem szczegółów co do jego osoby. Jeżeli wojewoda w ciągu 2 miesięcy od zawiadomienia nie podniesie zarzutów, to może nastąpić instytuowanie duchownego. Od zarzutów wojewody służy odwołanie w ciągu 20 dni do Ministra WR. i OP., który decyduje ostatecznie. W razie opróżnienia parafii biskup może delegować do niej tymczasowego administratora, który winieni najdalej do 10 dni zgłosić się do właściwego starosty, celem przedstawienia mu swej delegacji i osobistych swych dowodów. W razie przeniesienia lub usunięcia zarządcy parafii, biskup winieni uwiadomić tylko o tem starostę. Na żądanie Ministra WR. i OP. biskup obowiązany jest usunąć duchownego, który utraci obywatelstwo, albo będzie uznany winnym zbrodni lub czynów karygodnych, pochodzących z chęci zysku i uwłaczających moralności albo też okaże się szkodliwym dla Państwa.

Wszyscy kandydaci na stanowiska duchowne winni posiadać obywatelstwo polskie i być nieskazitelnego zachowania się pod względem narodowym i politycznym. Warunkiem objęcia stanowiska jest złożenie przysięgi na wierność Państwu.

Kandydaci do starcu duchownego odbywają studja teologiczne jedynie w seminariach duchownych uznanych przez Rząd. Dopóki nie zostaną one ostatecznie zorganizowane, mogą otrzymywać stanowiska pasterskie po złożeniu egzaminów przed komisją, wyznaczoną przez właściwego biskupa w obecności delegata M. WR. i OP. Do seminarium można być przyjętym tylko na podstawie świadectwa ukończenia przynajmniej 4 klas szkoły ogólnokształcącej, lub złożenia egzaminu wstępnego w obecności delegata władzy szkolnej. Program nauk w seminariach zatwierdza Minister WR. i OP. Język polski jest w nich obowiązkowy. Profesorów wyznacza Sobór, a zatwierdza Minister. Dopóki nie powstanie dostateczny zastęp duchownych, wykształconych w seminariach na terenie państwa, mogą otrzymywać stanowiska duchowni, którzy ukończyli studja teologiczne zagranicą, jednakże ze zgodą „właściwych władz państwowych”. Sobór za zgodą Rządu może utworzyć wyższy prawosławny zakład teologiczny, którego statut zatwierdza Minister. On też zatwierdza rektora i profesorów, którzy muszą posiadać stopień naukowy doktora lub magistra.

Za uprzednim zawiadomieniem starosty wzgl. wojewody mogą się odbywać zjazdy dekanalne i diecezjalne. Sobory Gene-

ralne, złożone z kleru i świeckich, zwołuje Egzarcha za zgodą Ministra.

Duchowieństwo otrzymuje uposażenie ze Skarbu Państwa. Sprawa ta ma być unormowana w drodze ustawodawczej.

Jakie świątynie otrzyma duchowieństwo prawosławne w Polsce wraz z znajdującymi się przy nich budynkami i gruntami, to ma być uregulowane także w drodze ustawodawczej.

Minister WR. i OP. ustali w porozumieniu z Soborem biskupów warunki istnienia klasztorów prawosławnych.

Mogą być zakładane bractwa cerkiewne na podstawie statutu normalnego, który będzie opracowany przez Sobór biskupów, a zatwierdzony przez Ministra.

Biskupi diecezjalni w stosunku do władz państwowych i samorządowych posługiwać się winni wyłącznie językiem polskim, jako urzędowym. Proboszcze parafialni mają prowadzić akty stanu cywilnego w języku polskim, równoległe jednak z tekstem urzędowym polskim mogą być wpisywane akta w języku używanym przez parafjan. Rozprawy publiczne w sprawach małżeńskich, prowadzonych w konsystorzach, odbywać się winny na żądanie jednej strony w języku polskim. Dowody urzędowe mają być wydawane przez konsystorze w języku polskim.

W myśl ustawy Sejmowej, zmieniającej ustawę dla Kościoła Ewang.-Augsb. w Król. Polsk. 20/2 1849 (Dz. Pr. tom 42 str. 1129 §§ 152—162) w lipcu 1922 ma być wybrany Synod konstytucyjny tego Kościoła, którego zadaniem jest nadanie mu nowego „Statutu organizacyjnego”, oraz wypracowanie i zaprojektowanie sposobów uzgodnienia obowiązującego ustawodawstwa i położenia prawnego Kościoła z art. 115 Konstytucji Rzpltej. Ustawa określa skład Synodu i sposób jego wyboru.

VIII. Zdrowie publiczne.

Organizacja: Kompetencja Ministra Zdrowia p.: 1) Rozp. M. S. W. (M. Sk. i M. Z. 26/9 21 D. U. 11/97 ex 1922; Wykonywanie praktyki lekarskiej (nostryfikacja zagranicznych dyplomów lekarskich): 2) Rozp. M. O. (M. Z.) 14/4 22 D. U. 30/251; Izby lekarskie: 3) Rozp. M. Z. 15/3 22 D. U. 41/353; Felczerzy; 4) Ustawa 1/7 21 D. U. 64/396; 5) Rozp. M. Z. 20/3 22 D. U. 29/233; Państwowy Instytut farmaceutyczny, (Statut); 6) Rozp. R. M. 13/4 22 Mon. 101. Państwowy zakład badania surowic (statut); 7) Rozp. R. M. 1/12 21 Mon. 1 ex 1922. Rada i Komisje do spraw kolonij letnich: 8) Rozp. M. Z. (M. O. i M. P.) 22/2 22 Mon. 74.

Zwalczanie chorób zakaźnych: Komitet zwalczania gruźlicy przy M. Zdrowia: 9) Rozp. R. M. 5/1 22 Mon. 14; Przymusowe szczepienie ospy (Rozp. wyk. do Ust. 19/7 19 D. 63/372); 10) Rozp. M. Z. 15/3 22 D. U. 32/261 Wścieklizna: 11) Rozp. M. Z. (M. R. i M. S. W.) 30/1 22 D. U. 10/79 (obow. w b. zab. ros. i austr. Wowociągi i kana 11 zacja (korzystanie); 12) Rozp. N. N. K. 1/1 22 D. U. 9/63 (w b. zab. ros. i aus.) Przepisy sanitarne dla hoteli i pensjonatów (w b. zab. ros. i austr.); 13) Rozp. M. Z. (M. S. W.) 23/1 22 D. U. 10/78. Przepisy sanitarne dla

fryzjerów i golarń (w b. zab. ros. i austr.): 14) Rozp. M. Z. (M. S. W.) 6/3 22 Dziennik Ustaw 40/337.

Uzdrowiska: 15) Ustawa 23/3 Dziennik Ustaw 31/254. Zwalczanie alkoholizmu 16) Ustawa 27/1 22 D. U. 12/104: (nowela do U. 23/4 20 D. U. 37/210); 17) Rozp. M. Z. (M., S. W. i M. Sk.) 10/4 22 D. U. 35/299 (tekst ustawy w nowym brzmieniu.)

Uprawnienia administracyjno - wykonawcze b. Sejmu Galicyjskiego i uprawnienia b. Wydziału Krajowego gal. w zakresie szpitalnictwa i kosztów leczenia ubogich chorych na obszarze Galicji (Ustawy Krajowe gal. 28/7 1897 DUK. N. 47 i 6/1 1875 D. U. K. N. 7) przeszły z dniem 23/2 22 na Ministra Zdrowia publicznego. (1).

Na podstawie ustawy o Izbach Lekarskich z 22. 12. 1921 DU. 105/763 M. Zdrowia utworzył tymczasowo 7 Izb lekarskich: 1) ml Warszawy; 2) warszawsko-białostocką 3) łódzką; 4) krakowska (woj. krakowskie i kieleckie; 5) poznańsko-pomorską 6) lwowska (woj.; lwowskie, tarnopolskie i stanisławowskie) 7) lubelską (woj. lubelskie, wołyńskie, poleskie). Przydzielenie woj. nowogródzkiego do jednej z Izb lekarskich nastąpi później (3).

Instytucja felczerów została skazana na zgaśnięcie. (4). Tylko ci obywatele polscy mają prawo wykonywania felczerstwa i noszenia tytułu felczera, którzy nabyli to prawo przed ogłoszeniem ustawy felczerskiej tj. przed 28/7 1921 na podstawie uprzednio obowiązujących przepisów a obecnie zostaną wciągnięci do rejestru felczerów, prowadzonego przez władze administracyjne I. instancji i otrzymają odpowiednie zaświadczenie. Wykonywanie felczerstwa jest przytem dopuszczalne wyłącznie na obszarze b, zaboru rosyjskiego (Królestwa i Ziemi Wschodnich). Ustawa i rozporządzenie szczegółowo określają uprawnienia felczerów.

Celem skoordynowania prac Rządu, organów samorządowych i społeczeństwa, mających na celu zapewnienie młodzieży kolonij letnich i półkolonii utworzono (8): 1) przy M. Zdrowia Radę tymczasową; 2) a przy wojewodach, wojewódzkie komisje do spraw kolonij letnich. Każda z nich składa się z 7 członków, reprezentujących wszystkie wymienione trzy czynniki, współdziałające na tem polu.

Utworzony przy M. Zdrowia publ. pod jego przewodnictwem Polski Komitet zwalczania gruźlicy jest organem doradczym i opiniodawczym, z; prawem inicjatywy, powołanym do zespolenia działalności instytucji, zwalczających gruźlicę. (9).

Za uzdrowiska uważa się: 1) zdrojowiska; 2) stacje klimatyczne, 3) kąpieliska morskie. Uzdrowisku może Rada Ministrów na wniosek M. Zdrowia nadać charakter użyteczności publicznej, jeżeli ono posiada dostatecznie obfite źródła o właściwościach leczniczych, dające się zabezpieczyć i zużytkować lub też wyjątkowe warunki klimatyczne wzgl. kąpielowe i jeżeli posiada nieod-

zowne warunki sanitarne i konieczne urządzenia zdrowotne i lecznicze (woda do picia, kanalizacja, urządzenia izolacyjne i desynfekcyjne).

Uzdrowiska państwowe, a nadto Zakopane i zakłady zdrowotne w Inowrocławiu otrzymują charakter użyteczności publicznej z dniem wejścia w życie ustawy o uzdrowiskach (30/4 22). Pierwszy spis uzdrowisk posiadających ten charakter będzie ogłoszony najdalej w ciągu roku od powyższego terminu, przyczem tym z nich, które jeszcze w pełni nie czynią zadość wymaganiom pod względem zdrowotnym. Minister Zdrowia może wyznaczyć terminy prekluzyjne dla wprowadzenia koniecznych urządzeń a to pod groźą odebrania im tego charakteru. Odebranie w zasadzie następuje w ten sam sposób, co nadanie, tj. w drodze uchwały Rady Ministrów. Ta ostatnia może jednak w samym nadaniu upoważnić M. Zdrowia do ew. jego cofnięcia.

Uzdrowiska, uznane za posiadające charakter użyteczności publ., korzystają ze specjalnej opieki ze strony Państwa i mają prawo do pomocy ze Skarbu Państwa na wprowadzenie urządzeń zdrowotnych. Tę pomoc finansową określa w każdym poszczególnym wypadku M. Zdrowia w porozumieniu z M. Skarbu i Ministrem robót publicznych.

Uzdrowisko, mające charakter użyteczności publicznej, winno mieć własny statut wydany przez Ml Zdrowia w porozumieniu z zainteresowanymi Ministrami i plan zabudowania (regulacyjny).

Statut oznaczy: a) granice uzdrowiska, możliwie pokrywające się z granicami gminy wzgl. gromady (ew. może być utworzony oddzielny związek komunalny); b) granice okręgów ochronnych: sanitarnego, wzgl. i górniczego; c) organizację komisji uzdrowiskowej.

Okręg ochrony sanitarnej obejmuje: sam obszar uzdrowiska, dalej sąsiednie tereny, objęte planem regulacyjnym i rozbudowy, wreszcie tereny, na których znajdują się źródła. W obrębie tego okręgu nie wolno prowadzić żadnych robót, które mogą wywrzeć szkodliwy wpływ na sanitarne warunki uzdrowiska (wznoszenie budowli, otwieranie przedsiębiorstw, kopanie studni, dołów, wyrąbywanie lasów etc.) Dla zdrojowiska ma być utworzony okręg ochrony górniczej źródeł mineralnych celem zabezpieczenia ich przed wszelkimi ujemnymi wpływami, jakiego na nie wywrzeć mogły roboty ziemne. Ustawa przepisuje postępowanie, którego należy przestrzegać przy ustanawianiu tych okręgów.

Organem zarządzającym sprawami uzdrowiska na obszarze okręgu ochrony sanitarnej jest komisja uzdrowiskowa (zdrojowa, kąpielowa, klimatyczna). Skład jej określa statut!. W każdym razie uczestniczą w niej z głosem stanowczym: właściciel, reprezentanci samorządu gminnego, lekarzy, delegaci właścicieli willi i towarzystw. Nadto z głosem doradczym ewent.: przedstawiciel starostwa, lekarz powiatowy, rządowa siła techniczna, rzeczoznawcy.

Poza kompetencją właściwą, przez ustawę ściśle określoną, komisja może mieć sobie powierzony zakres działania w zastępstwie organów administracji gminnej lub państwowej. W każdym razie należy do niej sprawowanie policji zdrowia i budowlanej. W gminach miejskich i stanowiących uzdrowiska morskie wykonywanie zadań komisji uzdrowiskowej może być poruczone właściwym organom gminnym, które je spełniają za pośrednictwem specjalnego Wydziału. Komisja uzdrowiskowa wybiera ze swego grona Wydział Wykonawczy złożony z 4 członków. Z głosem doradczym może w nim nadto uczestniczyć przedstawiciel starostwa i miejscowy lekarz. Przy wykonywaniu swych czynności wydział ma prawo korzystania z pomocy organów administracyjnych państwowych i komunalnych.

Przeciwko zarządzeniom komisji uzdrowiskowej służy zażalenie do województwa, a w ostatniej instancji do M. Zdrowia; w uzdrowiskach państwowych — wprost do M. Zdrowia. Komisję, która nie spełnia należycie swych zadań lub przekracza zakres swego zadania. M. Zdrowia może rozwiązać, zarządzając ustanowienie nowej najdalej w ciągu 6 m. Na ten czas mianuje komisarza rządowego, któremu przysługują uprawnienia wydziału wykonawczego.

W uzdrowisku tworzy się fundusz kuracyjny, składający się z taks kuracyjnych, z opłat od przedsiębiorstw, od widowisk, od właścicieli willi, za używanie urządzeń, z grywiein; z zasiłków ze Skarbu Państwa etc.

Właściciel uzdrowiska, który niewłaściwie czy niedbale gospodaruje uzdrowiskiem, może być wywłaszczony z niego na rzecz Skarbu Państwa po bezskutecznym upływie terminu. (3—5 lat) wyznaczonego mu celem usunięcia braków.

Minister Zdrowia zarządza uzdrowiskami państwowymi i wykonuje nadzór nad innymi uzdrowiskami, ten ostatni przy pomocy Państwowej Rady do Spraw Uzdrowisk.

Nowela tegoroczna do ustawy antialkoholicznej wprowadza następujące uzupełnienia i zmiany:

Ustawa ustanawia, że liczba miejsc detalicznej sprzedaży i wyszynku napojów alkoholowych ma być ograniczona stosownie do liczby mieszkańców (1 miejsce na 2.500 mieszk.) Według noweli pod ten przepis nie podpadają gminy wiejskie i miejskie, stowarzyszenia społeczne i gospodarcze, które uzyskały przed 1/1 1921 uprawnienia gospodnio-szynkarskie, o ile łącznie wykonują przemysł restauracyjny i to albo w zarządzie własnym, albo przez dzierżawców — inwalidów wojennych lub też przez dzierżawczyńnię — wdowy po poległych, a zyski z tego przemysłu przekazują na cele publiczne. Redukcja i likwidacja zredukowanych miejsc sprzedaży musi być ukończona do końca 1922. Za koncesje cofnięte

wskutek redukcji Państwo nie płaci żadnego odszkodowania. Hurtowna sprzedaż napojów alkoholowych stanowi przemysł koncesjonowany.

Istniejące już ograniczenia sprzedaży nowela zaostrza o tyle, że bezwzględnie zakazuje sprzedaż lub podawanie napojów, *zawierających jakiegokolwiek ilości alkoholu* (a nie tylko zawierających więcej, niż 2.5 proc), osobom nieletnim do skończonego 2\ roku (dotychczas — 18), dalei uczniom szkół niższych i średnich *bez względu na wiek*, innym zaś konsumentom na kredyt pod: zastaw jakichkolwiek przedmiotów *lub za wykonaną pracę*.

Wytepienie publicznego pijaństwa na na celu następujący przepis noweli: Kto w stanie nietrzeźwości, wywołanej nadużyciem napojów alkoholowych, zachowaniem swoim daje powód do publicznego zgorzenia, a także, kto w takim stanie nietrzeźwości znajduje się w miejscu publicznem, bez względu na swoje zachowanie się, podlega karze w myśl ustawy. Takiej samej karze podlega ten, kto drugiego do takiego stanu doprowadził. Prócz tego odpowiada on solidarnie razem z nietrzeźwym za wszelkie szkody i straty wyrządzone innym przez osobę, którą do stanu nietrzeźwości doprowadził lub do niego się przyczynił. Odpowiedzialność szynkarzy została pozatem zaostrzona jeszcze przez przepis noweli, że 2-krotne przekroczenie ustawy powoduje, niezależnie od kar, utratę koncesji.

Wreszcie nowela normuje sprawę przedawnienia: następuje ono po upływie 5 lat od dnia popełnienia przekroczenia ustawy.

W b. dzielnicy pruskiej o wymiarze kar decydują wyłącznie sądy.
Prof. Dr. Kasznica (Poznań).

IX. Odbudowa kraju.

Rejestracja mienia, wywiezionego do Rosji lub Ukrainy. Przedłużenie terminu rejestracji 1) Rozp. Pr. G. U. L. 11/1 Mon. 20., 2) Rozp. Pr. G. U. L. 30/3 Mon. 83.

3) Przekazanie ustalenia i oszacowania strat wojennych w miejscowościach, gdzie komisje szacunkowe nie były utworzone lub zostały zamknięte przed ukończeniem rejestracji Komisjom Szacunkowym Głównym U. 4/4 D. U. 27/210.

4) Państwowy Bank Odbudowy. U. 23/3 DU. 27/217.

Ustawa z dn. 18. VII. 1919. o pomocy państwowej na odbudowę gospodarstw, zniszczonych skutkiem wojny, zapowiedziała utworzenie specjalnego. Zakładu Kredytowego dla wydawania pożyczek na odbudowę. Tę zapowiedź urzeczywistnia ust. o Państwowym Banku Odbudowy.⁴⁾ Bank ów przejąć ma aktywa i pasywa dawniejszego Galicyjskiego Wojennego Zakładu Kredytowego we Lwowie, przemianowanego następnie na Zakład Kredytowy dla Odbudowy. Bank ma być udotowany do wysokości 6 miliardów mk. przez wstawianie do budżetu państwowego ozna-

czonych kwot w l. 1922—1926. Z reguły ma stać się jedyną instytucją, udzielającą pomocy kredytowej na odbudowę. Kredyty mogą otrzymać rolnicy, kupcy, przemysłowcy i rzemieślnicy na uruchomienie warsztatów pracy, właściciele domów, instytucje samorządowe, społeczne i parafje na odbudowę kościołów, szkół i budynków użyteczności publicznej, osoby wolnych zawodów na nabycie urządzenia zawodowego i osoby poszkodowane na • nabycie mebli, sprzętów domowych i odzieży; również mogą być wydawane pożyczki zbiorowe jednostkom samorządowym i związkom poszkodowanych. W zasadzie określenie wysokości pożyczek zależy od opinii komisji zapomogowych i szacunkowych (ustanowionych przez ust. z dn. 10/V. i 18/VII. 1919 r.); Bank ma prawo według swego uznania udzielania pożyczek przede wszystkim osobom zasługującym lub potrzebującym pomocy i prawo kontroli nad użyciem kredytów. Ustawa Banku oznacza sposoby zabezpieczenia pożyczki przez hipotekę, zastaw ruchomości, papierów wartościowych, polis asekuracyjnych i poręczenia i daje w tym celu Bankowi specjalne uprawnienia; wyjątkowo pożyczka może być udzielona i bez zabezpieczenia. Ustawa przepisuje terminy rozpoczęcia i ukończenia spłat, rozpoczęcia oprocentowania, wysokość procentów dla poszczególnych rodzajów pożyczek. Dokumenty korzystających z kredytu zwolnione są od opłat stemplowych. Bank prócz redyskonta weksli dłużników i korzystania z kredytu w rachunku bieżącym innych instytucji finansowych, może dla uzyskania funduszu obrotowego przyjmować wkładki oszczędności i wydawać listy zastawne. Jeżeli Minister Skarbu nie przedłuży czasokresu, Bank udzielać będzie mógł pożyczek tylko przez pięć lat, poczem winien ograniczyć się do likwidacji swej normalnej działalności. Nadzór naczelny nad B. Odbudowy sprawuje M. Sk. Rada Nadzorcza składa się z 14 członków i 4 zastępców (4 członków mianowanych przez innych Ministrów, 8 członków i 4 zastępców, mianowanych przez M. Sk.). Członków Dyrekcji mianuje M. Sk.

X. Reforma rolna.

Urzędy Ziemskie 1) Rozp. R. M. 16/3 DU. 24/201. 2) Rozp. R. M. 16/3 DU. 33/267. 3) Rozp. R. M. 20/3 DU. 41/345. 4) Rozp. Pr. G. U. Z. w sprawie djet i kosztów podróży członków komisji, biegłych i rzeczoznawców, powołanych przez urzędy ziemskie przy przeprowadzeniu prac regulacyjnych i parcelacyjnych 16/12 ex 1921 Mon. 21.

Osadnictwo wojskowe. Pomoc rolna 5) Rozp. M. R., M. W. i Pr. G. U. Z. 12/3 DU. 23/196 6) Rozp. M. R. i Pr. G. U. Z. 12/3 DU. 22/192 7) Rozp. P. G. U. Z. 21/1 M. 77 w sprawie udzielenia wyjątkowych zezwoleń na zastąpienie osadnika wojskowego w prowadzeniu gospodarstwa przez pełnomocnika lub dzierżawcę.

Pomoc rolna dla gospodarstw nowopowstałych w wyniku wykonania reformy rolnej. 8) Rozp. M. R. 27/4 DU. 33/276.

- Parcelacja na Ziemiach Wschodnich 9) Rozp. Pr. G. U. Z. 14/11 ex 1920 DU. 1/3.
 Serwituty Zmiana ustawy 10) U. 7/4 DU. 30/239. 11) Sprostowanie DU. 35/304. 12) Ziemie Wschodnie U. 10/1 DU. 10/65.
 Dzierżawy małorolne na Ziemiach Wschodnich. Przedłużenie terminu wysiedlenia (do 1. XI. 1922) 13) Rozp. R. M. 23/2 DU. 12/109.
 Ordynacje w b. dzielnicy pruskiej. 14) Rozp. wykonawcze do ustawy o dobrach rodzinnych 31/1 DU. 14/129.
 Włości rentowe 15) U. 14/2 DU. 12/105.
 Likwidacja praw b. rosyjskiego Banku Szlacheckiego i Włóściańskiego. Rozp. R. M. 26/1 DU. 10/71 (przekazanie P. Bankowi Rolnemu).

W swoim czasie utworzono w wielkiej ilości powiatowe i okręgowe urzędy ziemskie. Część ich ulega obecnie skasowaniu. Istnieje dążność przystosowania liczby okręgowych urzędów ziemskich do liczby województw. Tak Rozp. R. M.¹⁾ znosi o. u. z. w Kaliszu, Łomży i Piotrkowie i włącza odnośnie powiaty do właściwości terytorjalnej sąsiednich urzędów. W b. dzielnicy pruskiej już Rozp. R. M. z d. 20. XII. 1920, znosząc Urząd Osadniczy w Poznaniu, postanowiło utworzenie dwóch okręgowych urzędów ziemskich, jednego w Poznaniu na okręg województwa Poznańskiego, drugi w Toruniu na okręg Województwa Pomorskiego. Nowe rozporządzenie²⁾ inaczej rozgranicza okręg działalności tych urzędów, gdyż ustanawia siedzibę pomorskiego okr. u. z. w Bydgoszczy i włącza doń, prócz woj. Pomorskiego, powiaty Bydgoski i Wyrzyski z woj. Poznańskiego. Do czasu wszakże uruchomienia o. u. z. w Bydgoszczy i nadal jego czynności spełnia o. u. z. w Poznaniu. Na Ziemiach Wschodnich działały dawniej (Rozp. R. M. 23/3. 1921.) delegatury okręgowe i komisariaty powiatowe ziemskie. Rozp. R. M.³⁾ utworzyło trzy ok. u. z.: wołyński, poleski i nowogrodzki; liczbę i siedzibę powiatowych u. z. ma oznaczyć Pr. G. U. Z.

W dziedzinie osadnictwa wojskowego wyszło nowe rozp. M. R., M. W. i Pr. G. U. Z.) w sprawie pomocy rolnej. Pomoc ta, udzielona na zagospodarowanie bądź w naturze bądź w gotówce, może być otrzymywana jedynie ze specjalnego ustawą wyznaczonego funduszu dwumiljardowego. Kredyt, w wysokości zależnej od obszaru nadanej ziemi, ma formę pożyczki oprocentowanej, spłacalnej w pięciu ratach rocznych po upływie dwóch lat. Przyznają kredyty istniejące powiatowe komitety pomocy rolnej w składzie powiększonym o przedstawiciela osadników wojskowych, mianowanego przez Pow. Komitet Nadawczy i o przedstawiciela M. Spraw Wojskowych. Repartycja środków pomocy, zakup ich i kontrola nad udzielaniem pomocy należy do wojewody; czynności wykonawcze i kontrola nad zużytkowaniem pomocy przez osadników — do starosty. Zgodnie z ustawą o Banku Rol-

nym przekazano mu administrowanie powyższym funduszem dwóch miliardów⁶⁾.

W zakresie parcelacji prywatnej wydane zostały przepisy dla Ziemi Wschodnich, analogiczne do obowiązujących norm prawnych na innych ziemiach polskich"). Właściciele majątków przed rozpoczęciem wszelkich czynności parcelacyjnych winni uzyskać na nie zezwolenie O. U. Z. (Zezwolenie nie może być wydane, jeżeli wpłynął do pow. Komitetu Nadawczego wniosek o przyjęcie majątku na własność państwa). Plan parcelacyjny winien być zatwierdzony przez O. U. Z. Tworzone gospodarstwa rolne nie mogą przekraczać 45 ha przestrzeni. Służba dworska i drobni dzierżawcy mają prawo otrzymać na warunkach ulgowych parcele nie mniejsze niż 4 ha. Grunty leśne o tyle tylko mogą być przeznaczone na parcelację, o ile udzieli zezwolenia komisja ochrony lasów, a zarząd lasów państwowych uzna je za nienadające się do gospodarki państwowej. Projekt parcelacyjny ma zabezpieczyć odpowiednią przestrzeń ziemi na uregulowanie serwitutów (pastwiskowych w lasach, na polach i łąkach dworskich, wzajemnych pastwiskowych). Nabywcy ziemi muszą mieć zaświadczenie Pow. K. Z. na prawo nabycia; bezrolni mogą nabywać najwyżej 15 ha., małorolni — 23 ha., samodzielni gospodarze 45 ha. Instytucje społeczne, upoważnione do parcelacji przez G. U. Z., wykonywują swe czynności na podstawie rozporządzeń, obowiązujących w innych dzielnicach.

Ustawa o likwidacji serwitutów w Kongresówce z dn. 7. 5. 1920, jak się okazało, miała braki, które w pewnych wypadkach uniemożliwiały przeprowadzenie likwidacji. Największym szkopułem był przepis ustawy wymagający, aby wszelkie serwituty, obciążające majątek ziemski były zlikwidowane jednocześnie, choćby należały do kilku wsi (art. 13 i 14). Rozp. wyk. P. G. U. Z. z dn. 27/7 1921 ustaliło, że pod majątkiem ziemskim nie należy rozumieć dóbr, posiadających jedną księgę hipoteczną», lecz jednostkę gospodarczą, której obszar określa O. U. Z.. Dawniej bowiem likwidacja serwitutów w wielkich dobrach była praktycznie niewykonalna. Nowela ustawodawcza") postanawia, że w razie obciążenia majątku serwitutami, należącymi do kilku wsi, likwidacja serwitutów odbywa się nie, jak dawniej, jednocześnie, lecz według kolejności, ustanowionej przez urzędy ziemskie. Następnie, jeżeli w drodze dobrowolnej umowy następuje likwidacja serwitutów, należących do jednej wsi, to likwidacji serwitutów innych wsi obciążających dany majątek, odbywa się przymusowo. Dalej ułatwieniem postępowania likwidacyjnego jest zmiana przepisu, wymagającego udziału wierzycieli hipotecznych w likwidacji. Obecnie uczestniczą oni w likwidacji, o ile tego zażądata, a za doręczenie zawiadomienia

uważane jest ogłoszenie w prasie urzędowej. Również konieczna zgoda urzędów ochrony lasów na wydzielenie przestrzeni leśnej tytułem wynagrodzenia za serwituty, może być uzyskana w sposób milczący, jeżeli urząd nie wyda decyzji w ciągu miesiąca. Dla zawarcia układu dobrowolnego o zniesienie serwitutów w razie braku zgody między współwłaścicielami uprawniony jest najstarszy wiekiem. Przy likwidacji serwitutów w majątkach państwowych, władze mają prawo do zbywania, zamiany i obciążenia majątku nieruchomościowego. (Z reguły wymagana jest ustawa).

Na Ziemię Wschodnie została rozciągnięta ustawa o likwidacji serwitutów z r. 1920 ze zmianami, wynikającymi z wprowadzenia poprawek redakcyjnych na podstawie doświadczenia i z konieczności dostosowania jej brzmienia do odrębnych praw miejscowych i warunków miejscowych¹²). Na Ziemiach Wschodnich istnieje niemal wyłącznie serwituty pastwiskowe. Ustawa określa normy wynagrodzenia za rodzaje tych serwitutów: Za serwituty pastwiskowe w latach część obszaru z pod lasu, obciążonego serwitutem, a jeżeli wydzielona przestrzeń byłaby większa od $\frac{1}{4}$ obszaru użytkowych ziem nadziałowych włościan uprawnionych do wykonywania serwitutu — obszar, równy $\frac{1}{4}$ obszaru ziem nadziałowych. Właściciel ma prawo do zabrania w ciągu trzech lat drzewostanu. Za serwitut na polach i łąkach dworskich — 15% ogółu ich przestrzeni, obszar ten może być w zależności od wartości serwitutu zmniejszony i nie może przewyższać $\frac{1}{4}$ należących do włościan użytkowych ziem ukazowych. Za wzajemny serwitut pastwiskowy na ugorach — $\frac{1}{4}$ nadwyżki przestrzeni gruntów dworskich, obciążonych serwitutem nad przestrzenią takichże gruntów włościańskich. Ustawa, w dążeniu do zniesienia wspólności agrarnych, postanawia, że wydzielona za serwituty przestrzeń ma być podzielona między członków gromady na mocy dobrowolnego układu, a gdy ten nie dojdzie do skutku z urzędu — proporcjonalnie do posiadanych przez właścicieli gruntów ukazowych.

Wskutek dewaluacji marki właściciele osad rentowych (w ich liczbie osad b. Komisji Kolonizacyjnej) mogli byli skorzystać z prawa przedterminowej spłaty renty, obciążającej ich osady ze szkodą skarbu państwa. Ustawa zawieszając tymczasowo to prawo spłaty.¹⁵)

XI. Rolnictwo.

Wydzierżawianie niezagospodarowanych użytków rolnych 1) Rozp. M. R. 31/12 ex 1921 DU. 7/55. 2) Upoważnienie osób, uprawiających cudze grunty bez zawartej umowy na Ziemiach Wschodnich, do czasowego użytkowania gruntów i pomieszczeń. U. 27/1 DU. 10/68.

Pomoc Rolna 3) U. 24/3 DU. 24/198. 4) Rozp. M. R. 27/4 DU.. 33/276.

- Policja weterynaryjna. Zwalczenie wścieklizny 5) Rozp. M. Z. i M. R. 30/1 DU. 10/79. Ograniczenie przywozu zwierząt, produktów zwierzęcych, paszy z Rosji, Białorusi, Ukrainy, Łotwy i Litwy 6) Rozp. M. R. 10/3 DU. 21/180.
- Rybołówstwo na morzu Bałtyckiem 7) Rozp. M. b. dz. pr. 22/2 DU. 30/246.
- Lasy. Uchylenie postanowienia R. M. o ochronie i użytkowaniu lasów. 8) Rozp. R. M. 20/2 DU. 14/125. Ustanawianie cen drzewa na odbudowę 9) Rozp. M. Rp. 2/1 DU. 10/83,
- Kredyt Rolniczy. Zmiana statutu Galicyjskiego Tow. Kredytowego Ziemskiego 10) Rozp. R. M. 19/12 ex 1921 DU. 10/92. Gwarancja finansowa skarbu dla zobowiązań, zaciągniętych przez organizacje rolniczo-handlowe na zakup zagranicą środków produkcji rolnej. 11) U. 24/1 DU. 10/67.
- Urzędy. Zniesienie Państwowego Urzędu Meljoracyj rolnych. 12) Rozp. R. M. 21/12 ex 1921 DU. 2/8 Zniesienie Instytutu Torfowego 13) Rozp. R. M. 30/1 DU. 10/72. Izby Rolnicze 14) Rozp. b. M. dz. pr. 24/2 DU. 24/203. 15) Rozp. M. b. dz. pr. 24/2 Mon. 82. 16) Rozp. M. b. dz. pr. 11/3 Mon. 97. 17) Podwyższenie opłat na rzecz Wielkopolskiej Izby Rolniczej Rozp. M. b. dz. pr. 13/1 Dz. Pr. 1/3 18) na rzecz Pomorskiej Izby Rolniczej Rozp. M. b. dz. pr. 19/2 Dz. Pr. 4/20.

Do ustawy o wydzierżawianiu niezagospodarowanych użytków rolnych wyszło już trzecie z kolei rozporządzenie wykonawcze, uchylające rozporządzenie poprzednie¹⁾. Różni się od dawniejszego ściślejszym określeniem, co uważać należy za normalne ugory, wyraźnie zaznacza, że spółki zawierane w celu uprawy gruntów pod warunkiem dzielenia się płodami, nie są dzierżawą w rozumieniu ustawy. W myśl zasady zespolenia urzędów, władzą I instancji przeprowadzającą przymusowe wydzierżawienie w Galicji i na Ziemiach Wschodnich są nie, jak dawniej, referenci rolni powiatowi, lecz starostowie. W ustawie zadanie wzmoczenia produkcji — jej cel skrzywiony został względami społecznymi, pierwszeństwem do dzierżaw przymusowych nie tych, którzy posiadają największe kwalifikacje do wyzyskania produktywności gruntów, lecz tych, którzy mają być faworyzowani przy wykonywaniu reformy rolnej (małorolni, bezrolni, służba itd.) Rozp. wyk. pod wpływem doświadczenia łagodzi to uprzywilejowanie, stawiając na pierwszym planie posiadanie niezbędnych środków do uprawy, a dopiero przy równych warunkach daje pierwszeństwo bezrolnym i małorolnym według kolejności ustawowej.

Ustawa sejmowa przedłużyła pełnomocnictwa M. R. do udzielania pomocy rolnej z kredytu 3 miliardowego, uchwalonego na rok 1921 — na rok następny, mianowicie może być na ten cel użyta suma niewyczerpana z tego kredytu, nie więcej wszakże niż 500 milionów. Rozp. M. R.⁴⁾ wprowadziło zmiany do poprzedniego rozp. z dn. 22. 4. 1921 co do wysokości udzielanych kredytów. Pomoc rolna ma być udzielana gospodarstwom, położonych na te-

renie b. Galicji Wschodniej b. Ziem Wschodnich, w pow. suwalskim i augustowskim i we wschodnich powiatach woj. Lubelskiego, przyczem pierwszeństwo mają gospodarstwa powracających z Rosji i nowopowstałe w wyniku wykonania reformy rolnej.

Rozp. M. Z. i M. R. w sprawie zwalczania wścieklizny u ludzi i zwierząt⁵⁾ nakazuje zawiadamianie władzy administracyjnej o wypadkach wścieklizny lub podejrzenia o nią i zamknięcie lub zabicie wściekłego zwierzęcia. Stwierdzenie wścieklizny u zwierząt, pociąga ich natychmiastowe zabicie oraz ustanowienie dwóch okręgów: zarażonego i zagrożonego⁶⁾. Miejscowość, gdzie stwierdzono wściekliznę, ogłasza się za okręg zarażony; psy i koty wążające się podlegają wybiciu. Miejscowości, leżące w promieniu 20 klm. od okręgu zarażonego, ogłoszone są przez starostwa za zagrożone; w tym okręgu psy powinny być prowadzone na linkach (prócz pasterskich pod dozorem pastuchów i myśliwskich na polowaniu). Psy wążające się i biegające bez kagańców mają być zabijane.

M. b. dz. pruskiej wydał na podstawie pruskiej ustawy o rybołówstwie rozporządzenie w sprawie połowów na wodach przybrzeżnych morskich.⁷⁾ Zawiera ono przepisy o minimalnej wielkości ryb, które łowić wolno, o narzędziach do połowu, o porze ochronnej dla ryb, o tarliskach ochronnych w zatoce Puckiej, o statkach rybackich i kontroli urzędników rybackich nad połowem.

Stopniowe likwidowanie ingerencji władz państwowych w dziedzinie handlu drzewem wywołało uchylene postanowienia. R. M. z dn. 30. 12. 1918 w przedmiocie ochrony i użytkowania lasów, które zabroniło wywozu drzewa zagranicę bez zezwolenia M. R., a uzależniło przewóz drzewa wewnątrz kraju od posiadania urzędowych świadectw przewozowych, oraz poddało kontroli urzędów ochrony lasów wszelkie umowy sprzedaży drzewa.⁸⁾ — Pozostało jeszcze prawo M. R. do zajęcia (w okresie 1920/21—1924/25) na cele odbudowy 30% ogólnej produkcji drzewa budulcowego (z wyjątkiem przestrzeń leśnych poniżej 20 ha). Ceny drzewa budulcowego określać mają co miesiąc wojewodowie na podstawie średnich cen targowych po wysłuchaniu opinii specjalnych komisji. Komisja składa się z wojewody, przedstawicieli M. Rp., M. R., M. Sk. i przedstawiciela właścicieli lasów lub przemysłowców drzewnych. Od decyzji wojewody przysługuje odwołanie do M. Rp., który w porozumieniu z M. R. rozstrzyga ostatecznie.⁹⁾

Rozp. M. b. dz. pr. utworzona została Pomorska Izba Rolnicza z siedzibą w Toruniu, która przejęła prawa i obowiązki powołanej do życia drogą nominacji Tymczasowej Izby Rolniczej¹⁴⁾. Liczba członków wybieralnych Izby wynosi 47, okręgami wy-

borczemi są powiaty.¹⁵⁾ Wobec ukonstytuowania się Sejmików powiatowych regulamin dla wyboru izb rolniczych uległ o tyle zmianie, że zamiast wyboru członków Izby przez wydziały powiatowe, przywrócone zostały wybory przez Sejmiki, jak za rządów pruskich.¹⁶⁾

XII. Przemysł i handel.

- Popieranie drobnego przemysłu i rzemiosł. Utworzenie komisji kredytowych dla udzielania pożyczek ulgowych w Radomiu, Tarnopolu i Stanisławowie. 1) Rozp. M. P. H. 27/10 ex 1921 Mon. 32.
- Nadzór nad kotłami parowymi 2) Rozp. M. P. H. 27/1 DU. 10/80 (nadzór władz adm. II. instancji, bezpośredni dozór stow. dozoru kotłów w Warszawie i Poznaniu). 3) Rozp. M. P. H. 11/3 DU. 21/176. 4) Rozp. M. P. H. 10/4 DU. 29/234 (kotły, podlegające nadzorowi i bezpośredniemu dozorowi M. K.) 5) Rozp. M. P. H. 11/4 DU. 39/325 (kotły podlegające nadzorowi wzgl. bezpośredniemu dozorowi M. W.) 6) Rozp. M. K. o budowie i nadzorze nad kotłami 27/4 DU. 41/354. 7) Przepisy dla palaczy przy kotłach. Rozp. M. b. dz. pr. 18/12 ex 1921 Dz. Pr. 2/10.
- Elektryczność 8) U. Elektryczna 21/3 DU. 34/277. 9) Rada Elektryczna Rozp. M. Rp. 11/2 Mon. 55. — Zniesienie ograniczeń użycia opału i światła w b. dz. pr. 10) Rozp. R. M. 5/1 DU. 4/21.
- Ochrona własności przemysłowej 11) Przystąpienie Polski do Międzynarodowego Związku ochrony własności przemysłowej. Oświadczenie rządowe i konwencja związkowa DU. 8/58. 12) Ustawa o ratyfikacji porozumienia międzynarodowego w przedmiocie zachowania i przywrócenia praw własności przemysłowej, naruszonych przez wojnę światową U. 7/6 ex 1921 U. U. 15/133 Oświadczenie rządowe 3/1 DU. 15/134. 13) U. 7/4 DU. 30/240. 14) Rozp. M. P. H., 15/5 DU. 39/327. 15) Podwyższenie opłat ustanowionych w dekretach o patentach na wynalazki, o ochronie wzorów rysunkowych i modeli i o ochronie znaków towarowych. U. 31/1 DU. 11/89.
- Podwyższenie opłat za nadzór techniczny w b. dz. pr. 16) Rozp. M. P. H. 24/4 Mon. 102.
- Węgiel. Zmiana częściowa rozp. o utworzeniu Komitetu Węglowego (opłaty za pozwolenie na przywóz węgla. 17) Rozp. M. P. H. 30/12 ex 1921 Mon. I.
- Nafta. Ustalenie ceny ropy bruttoj. 18) Rozp. M. P. H. i M. Sk. 25/2 Mon. 106. Wynagrodzenie za sekwestr cystern 19) Rozp. M. P. H. 31/12 ex 1921 DU. 22/186. Należytość na użycie cystern 20) Rozp. M. P. H. 17/3 DU. 22/187.
- Monopol tytoniowy 20) U. 1/6 DU. 47/409.
- Ustawa wodna w b. dz. pr. Zmiana § 217 pruskiej ustawy. 22) Rozp. M. b. dz. pr. 22/2 DU. 30/245.
- Ustawa przeciwalkoholowa. Zmiana ustawy. 23) U. 27/1 DU. 12/104. Tekst zmienionej ustawy. 24) Rozp. M. Z. 10/4 DU. 35/298.
- Banki. Domy bankowe i kantory wymiany na Ziemiach Wschodnich 25) Rozp. M. Sk. 5/12 ex 1921 DU. 2/10. Polski Bank Krajowy. 26) U. 7/4 DU. 27/220. Statut. 27) Rozp. M. Sk. 29/5 DU. 44/374.

Ubezpieczenia. Wzajemne ubezpieczenie. Rozciągnięcie działalności na b. Galicję i Ziemię Wschodnie. 28) Rozp. M. Sk. 23/12 ex 1921 DU. 5/34. 29) Rozp. M. Sk. 27/5 DU. 47/423. Zagraniczne zakłady Ubezpieczeń. Kaucje. 30) Rozp. M. Sk. 4/4 DU. 38/316. Umowy Ubezpieczeń, przeliczanie walut obcych na marki polskie. 31) Rozp. M. Sk. 2/5 DU. 41/355.

Miary i wagi. Opłaty za czynności urzędów miar 32) Rozp. M. P. H. 15/5 DU. 30/326. Sprostowanie DU. 47.

Sejm uchwalił Ustawę elektryczną⁸. Zakłady elektryczne, trudniące się wytwarzaniem, przetwarzaniem, przesyłaniem lub rozdzielaniem energii elektrycznej dla zysku lub zasilające publiczne środki komunikacji, są przemysłem koncesjonowanym. Nowe zakłady lub już istniejące, lecz rozszerzające zakres swego działania winny uzyskać „uprawnienie rządowe” (koncesję), którego udziela M. Robót Publicznych (na podstawie dochodzeń wojewody). Uprawnienie jest terminowe (bezterminowe dawniejsze koncesje rządowe i umowy koncesyjne z ciałami samorządowymi wygasną w r. 1972), osobiste, może być unieważnione, jeżeli z winy „uprawnionego” nie nastąpiło w oznaczonym terminie rozpoczęcie robót lub uruchomienie urządzeń. Koncesjonowany zakład w interesie dobra publicznego może być wykupiony przez państwo lub ciało samorządowe z upoważnienia R. M. na warunkach, przewidzianych w „umowie” z uprawnionym. Koncesja daje koncesjonariuszowi; 1) Prawo korzystania bezpłatnego z dróg publicznych, za odszkodowaniem z własności państwowej i prywatnej dla przeprowadzenia urządzeń (wynagrodzenie w razie sporu określa sąd); 2) uprawnienie do żądania wywłaszczenia lub czasowego zajęcia nieruchomości potrzebnych dla budowy i utrzymania zakładów użyteczności publicznej. Orzeczenia wywłaszczające wydaje wojewoda, spory o wysokość odszkodowania rozstrzygają sądy. Natomiast zakłady elektryczne mają obowiązek, w razie odpowiedniej uchwały R. M., dostarczenia energii elektrowniom użyteczności publicznej za wynagrodzeniem. (Spory o wysokość wynagrodzenia rozstrzygają sądy) Prócz koncesji budowa i uruchomienie zakładów elektrycznych wymaga zatwierdzenia policyjno-technicznego. Ustawa rozstrzyga sporną dawniej kwestię, uznając energję elektryczną za rzecz ruchomą. Ustawa upoważnia M. Rp. do powoływania fachowych organów doradczych. Takim organem jest Państwowa Rada elektryczna⁹), składająca się z delegatów Ministerstw i 15 członków stowarzyszeń technicznych, gospodarczych i społecznych; Rada wyłaniać może stałe i czasowe komisje.

Polska, jak wynika z oświadczenia rządowego, przystąpiła w dn. 10. 11. 1919 do Międzynar. Związku ochrony własności przemysłowej¹⁰) Konwencja związkowa zapewnia obywatelom każdego z krajów, zawierających umowę zrów-

nanie w prawach, dotyczących się ochrony własności przemysłowej we wszystkich innych państwach, należących do Związku. Zgłoszenie patentu na wynalazek, wzoru użytkowego, rysunku lub modelu przemysłowego, znaku towarowego w jednym z krajów zabezpiecza prawo pierwszeństwa dokonanego w oznaczonych terminach zgłoszenia w innych krajach zawierających umowę. Kraje, należące do związku, zobowiązują się zwalczać nieuczciwą konkurencję (bezprawne używanie znaków towarowych, nazw firm handlowych, fałszywe oznaki pochodzenia towarów). — Szereg państw, należących do Związku zawarł porozumienie w sprawie zachowania i przywrócenia praw własności przemysłowej, dotkniętej przez wojnę światową. Mianowicie porozumienie dotyczy: 1) przedłużenia terminów pierwszeństwa zgłoszeń, które nie wygasły jeszcze w dniu wybuchu wojny, zaczęły biec w czasie wojny lub zaczęłyby biec, gdyby nie wojna, do upływu sześciu miesięcy od uprawomocnienia się porozumienia, z zastrzeżeniem nabytych w dobrej wierze praw osób trzecich. 2) Dania przynajmniej rocznego terminu na dokonanie formalności, aktów, niszczenia opłat, wymaganych dla uzyskania praw własności przemysłowej, nabytych przed wojną lub które mogły być nabyte w czasie wojny na skutek wniesionego podania. 3) Okres od 1. sierpnia 1914 do wejścia w życie porozumienia nie będzie wliczany do terminu, przewidzianego dla wprowadzenia wykonania patentu, używania znaków towarowych i korzystania z rysunków i modeli przemysłowych, a patenty, znaki towarowe, rysunki, modele przemysłowe nie będą utracone lub unieważnione z racji niewykonania lub niekorzystania z nich przed upływem dwu lat od wejścia w życie porozumienia. Porozumienie to zostało ratyfikowane w dn. 7. 7. 1921 r. ustawą sejmową¹²⁾.

PolSKI Bank Krajowy dawniejszy Galicyjski Bank Krajowy, ustawą sejmową²⁶⁾ został przekształcony w instytucję państwową, stanowiącą odrębną osobę prawną i działającą na całym obszarze Rzpltej. Ustawa nadała mu przywileje hipoteczne, służące Tow. Kred. Ziemskiemu i Miejskiemu w Kongresówce i Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego w b. dz. pruskiej. Minister Skarbu, sprawujący nadzór nad czynnościami Banku, wydał nowy statut²⁷⁾. Kapitał zakładowy Banku może być podwyższony lub zmniejszony tylko w drodze ustawodawczej. P. B. K. składa się z czterech oddziałów: 1) Oddział hipoteczny udziela pożyczek hipotecznych, wydawanych w biletach zastawnych. 2) Oddział komunalny, udzielający pożyczek państwu, ciałom samorządowym, spółdzielniom i kasom oszczędności powiatowym lub gminnym, galicyjskim spółkom wodnym i innym korporacjom prawno-publicznym. Pożyczki udzielane są w obligacjach komunalnych do wysokości 5 miliardów marek, gwarantowanych przez skarb państwa. 3) Od-

dział kolejowy udziela pożyczek państwu, samorządom S przedsiębiorstwom kolejowym. Pożyczki udzielane będą w obligacjach kolejowych do wysokości 2 miliardów gwarantowanych przez skarb

4) Oddział bankowy, wykonywujący wszelkie operacje bankowe. Wypłatę wkładek oszczędności gwarantuje skarb do wysokości 500 milionów. Dla interesów ze spółdzielniami może Bank otworzyć specjalny oddział. — Dyrektorów Banku i ich zastępców mianuje M. Sk. na przedstawienie Rady Nadzorczej, naczelnego buchaltera i kasjera — na przedstawienie Dyrekcji. Rada Nadzorcza składa się z 15 członków i 8 zastępców, mianowanych przez M. Sk. Sprawy nagłe załatwia komisja wykonawcza Rady.

XIII. Komunikacje.

- K o l e j e ż e l a z n e.** Przepisy przewozowe, zmiany i uzupełnienia 1) Rozp. M. K. 7/1 DU. 6/40, 2) Rozp. M. K. 22/2 DU. 18—156, 3) Rozp. M. K. 3/6 DU 43/367. Taryfa ogólna w nowym brzmieniu 4) Rozp. M. K. 22/2 DU. 48/428.
- D r o g i k o ł o w e.** Statut wzorowy spółek drogowych. 4) Rozp. M. Rp. 8/10 ex 1921 DU. 3/33 Wymijanie i wyprzedzanie na drogach publicznych 6) Rozp. M. Rp. i M. S. W. 3/6 DU. 46/407. Ruch samochodowy, autocyklowy i rowerowy przez granice 7) Rozp. M. 5k. 31/12 ex 1921 DU. 8/57. Upoważnienie urzędów celnych drogowych do odprawy bez ograniczeń środków lokomocji w ruchu podróży i granicznych 8) Rozp. M. Sk. 7/4 DU. 33/271. Prawo wydawania „tryptyków” 9) Rozp. M. Sk. 7/4 DU. 33/272.
- D r o g i w o d n e.** Urząd marynarki handlowej w Gdańsku 10) Rozp. R., M, 3/4 DU. 32/259. Umundurowanie funkcjonariuszów polskiej marynarki handlowej. 11) Rozp. Prez. Min. 12/5 DU. 41/348. — Zwinięcie dyrekcji budowy kanałów żeglugi w Warszawie. 12) Rozp. M. Rp. 10/3 Mon. 68.
- P o c z t a i t e l e g r a f.** Zaprowadzenie wymiany paczek z zagranicą. 13) Rozp. M. Pt. 21/12 ex 1921 DU. 9/62. 14) Rozp. M. Pt. 1/6 DU. 43/363. Przekazy pocztowe między Polską i Francją. 15) Rozp. M. Pt. 26/4 DU 40/341. Opłacanie przesyłek przy nadaniu. 16) Rozp. M, Pt. 3/3 DU. 22/189. Międzynarodowe kupony na odpowiedź. 17) Rozp. M. Pt. 27/5 DU. 45/385. Artykuły podlegające ograniczeniom w przewożeniu pocztą (tytoń i sacharyna). 18) Rozp. M. Pt. 30/4 Mon. 127. Zwolnienie od opłat reklamacyj gazetowych. 19) Rozp. M. Pt. 6/2 DU. 14/131. Ulgowa opłata dla paczek z podręcznikami szkolnymi. 20) Rozp. M. Pt. 9/2 DU. 14/132.
- P a ń s t w. K o m i t e t R a d i o t e c h n i c z n y.** (Zmiana składu). 21) Rozp. R. M. 9/2 DU. 14/121.

Na podstawie ustawy o drogach publicznych mogą powstawać dla budowy i utrzymania odcinków dróg istniejących i nowych oraz mostów **Spółki drogowe**. Spółki te są albo dobrowolne, albo przymusowe, te ostatnie w tym wypadku, jeżeli grupa zainteresowanych nie pokrywa wszystkich kosztów dla urzeczywistnienia celu spółki, ale zobowiąże się do poniesienia przynajmniej %, kosztów Spółki drogowe mają za zadanie zastąpić ciała samorządowe, jeżeli

te nie mają środków na budowę lub należyte utrzymanie dróg albo nie zamieściły budowy czy utrzymania danej drogi w swoim programie. Spółki powstają z inicjatywy założycieli, opracowują statut według ogłoszonego statutu wzorowego;⁵⁾ zatwierdza go wydział powiatowy (jeżeli spółka przechodzi przez parę powiatów zatwierdza statut ten wydział, na którego teren przypada największa długość dróg, budowanych i utrzymywanych przez Spółkę). Członkami spółki mogą być osoby fizyczne i prawne (a więc gromady i gminy). Wysokość udziałów poszczególnych członków ma być proporcjonalna do osiąganych korzyści. Idziały mogą być wpłacane również w naturze; materiałach, robociznie lub przez oddanie gruntów. Wydział powiatowy stwierdzić winien przy zatwierdzaniu statutu potrzebę i celowość urządzeń drogowych, zgodność zamierzeń z przepisami technicznymi, sprawiedliwość rozkładu udziałów przymusowych członków spółki; członkom tym od orzeczenia wydziału przysługuje odwołanie. Nadzór nad spółką należy do wydziału powiatowego, który ma prawo w. razie nieprawidłowego lub nieumiejętnego prowadzenia spraw spółki, żądać zmiany zarządu, a nawet prowadzić roboty we własnym zarządzie na koszt spółki. Jednostka samorządowa, pod której zarząd przechodzą drogi po rozwiązaniu spółki, może wcześniej przejąć utrzymanie zbudowanych przez spółkę dróg. Według statutu wzorowego „wniosek” spółki o przyjęcie nowych dobrowolnych członków lub włączenie przymusowych wymaga również zatwierdzenia wydziału; tak samo wniosek o rozwiązanie spółki przymusowej, o wykluczenie lub wyłączenie członków⁶⁾, zmianę zakresu działania spółki. Organami spółki są ogólne zebrania członków (organ uchwalający i kontrolujący), zarząd (organ wykonawczy) i komisja rewizyjna. Członek na zebraniu ma ilość głosów, odpowiadającą wysokości udziałów, najwyżej wszakże 10 głosów; może uczestniczyć w zebraniu przez pełnomocnika. Źródłem dochodowym spółki obok obowiązkowych opłat i dobrowolnych składek mogą być opłaty za używanie urządzeń drogowych i dotacje państwowe i samorządowe. Wydział powiatowy może na żądanie zarządu spółki ściągać udziały członków w drodze egzekucji administracyjnej.

Na zasadzie konwencji i umowy polsko-gdańskiej utworzony został w Gdańsku Polski Urząd Marynarki Handlowej,¹⁰⁾ jako organ M. P. H., wchodzący w skład komisariatu generalnego Rzeczypospolitej. Urząd Marynarki Handlowej przejmuje uprawnienia dawniejszych urzędów pruskich i niemieckich w zakresie rejestracji statków handlowych polskich; nadzór nad sprawnością statków (inspekcja techniczna, inspekcja kotłów, kontrola dyplomów personelu., dzienników statkowych, ewidencja statków, załóg i ruchu), najem załóg (zatwierdzenie umów, rozstrzyganie

sporów), badanie nieszczęśliwych wypadków. Ponadto do Urzędu należy wykonywanie praw państwa polskiego w stosunku do rejestracji statków, noszących banderę gdańską (kontrolę nad rejestrem) i utrzymywanie łączności z Radą Portową w Gdańsku. Kierownikiem wydziału rejestracyjnego Urzędu, do którego należą również sprawy awaryjne i wypadków morskich, jest sędzia rejestracyjny sądu powiatowego w Wejherowie

XIV. Budownictwo.

Wysokość budowli w b. zab. rosyjskim, 1) Rozp. M. Rp. 3/3 DU. 17/141. Wznoszenie i naprawa budowli drewnianych w dzielnicach miejskich, gdzie wolno było wznosić tylko budowle murowane na terenie b. zab. rosyjskiego. 2) Rozp. M. Rp. 3/3 DU. 22/191.

XV. Praca i Opieka Społeczna.

Czas pracy w tartakach. 1) Rozp. R. M. 3/3 DU. n/93. W handlu. 2) U. 14/2 DU. 14/127. 3) Rozp. M. Pr. 1/4 DU. 27/223. Osób zatrudnionych przy pilnowaniu. 4) Rozp. M. Pr. 26/1 DU. 18/149.

Urlopy pracowników, zatrudnianych w przemyśle i handlu. 5) U. 16/5 DU. 40/334.

Pośrednictwo pracy zarobkowe. 6) Rozp. wyk. M. Pr. 30/1 DU. 10/82.

Emigracja. Paszporty zagraniczne. (Zmiana rozp.) 7) Rozp. M. S. W. 12/4 DU. 29/237. Regulamin Nadzwyczajnego Komisariatu do Spraw Repatracji. 8) Rozp. R. M. 15/12 ex 1921 Mon. 47.

Załatwianie zatargów o pracę. 9) U. 14/2 DU. 18/142. (Zmiana brzmienia). Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza do załatwiania zatargów między właścicielami nieruchomości a dozorcami domowemi. 10) U. 16/5 DU. 39/324. II) Rozp. M. Pr. 17/5 Mon. 143. Przystąpienie Polski do konwencji międzynarodowej o zakazie pracy nocnej kobiet w przemyśle. 12) Oświadczenie rządowe DU. 19/158. Przystąpienie Polski do Konwencji międzynarodowej o zakazie używania białego fosforu przy wyrobie zapatek. 13) Oświadczenie rządowe DU. 19/159.

Ubezpieczenia społeczne. Ubezpieczenie od choroby. 14) Rozp. M. Pr. 28/1 DU. 18/149. Ubezpieczenie od nieszczęśliwych wypadków. Ubezpieczenie pracowników kolejowych. 15) U. 8/11 ex 1921 DU. 2/5. Ub. w b. dzielnicy austriackiej. Obowiązek zgłoszenia. 16) Rozp. M. Pr. 19/12 ex 1921 DU. 4/27. 17) Rozp. 17/12 ex 1021 DU. 4/26 (dodatki drożyzniane). 18) Rozp. M. Pr. 24/3 DU. 37/311. Ub. w b. dz. pruskiej. 19) Rozp. R. M. 26/5 DU. 46/389 (dodatki drożyzniane.) Emerytury urzędników prywatnych. 20) Rozp. M. Pr. 2/1 DU. 5/37. Emerytury dla robotników w b. dz. pruskiej (dodatki drożyzniane.) 21) U. 24/2 DU. 15/135. Urzędowe ubezpieczeń. Zakład ubezpieczeń robotników od wypadków we Lw&wie. 22) Rozp. M. Pr. 17/12 ex 1921 DU. 4/25. Organizacja Ubezpieczalni Krajowej w Poznaniu. 23) Rozp. M. b. dz. pr. 10/1 DU. 10/76. Organizacja Okręgowego urzędu ubezpieczeń dla b. zaboru pruskiego. 24) Rozp. M. Pr. 27/3 DU. 22/194. Kwoty ryczałtowe na koszty wyższych urzędów ubezpieczeń. 25) Rozp. R. M. 3/2 DU. u/96. Ustrój

Trybunału dla spraw ubezpieczeń społecznych. 26) Rozp. M. b. dz. pr. I/II DU. 12/110.

Urzędy pracy i opieki społecznej. Instrukcja dla wydziałów pracy i opieki społecznej w urzędach wojewódzkich b. Galicji. 27) Rozp. M. Pr. 30/4 Mon. 136.

Statystyka stanu zatrudnienia w przemyśle. 28) Rozp. R. M. 6/2 DU. 12/108. 29) Rozp. R. M. 7/6 DU. 48/427.

Badanie kosztów utrzymania. Zmiana składu komisji. 30) Rozp. R. M. 3/2 Mon. 43. 31) Rozp. R. M. 3/2 Mon. 44.

Ustawa o czasie pracy w przemyśle i handlu przewiduje możliwość odstępstw od ogólnej zasady w wyjątkowych wypadkach. Tak na okres do 1 sierpnia R. M. pozwoliła na pracę nocną (na 3 zmiany) w tartakach. Pozwoleń udzielał inspektor pracy na podstawie zaświadczeń organów: M. Rp., że wydanie pozwolenia potrzebne jest ze względu na odbudowę kraju¹⁾. Osobom zatrudnionym przy pilnowaniu (stróże, odźwierni, strażacy) zezwala Rozp. M. P. na czas pracy do 12 godzin na dobę. Nowela pozwoliła na otwarcie sklepów przez 10 godzin bez przymusowej przerwy w południe²⁻³⁾.

Ustawa⁵⁾ wprowadziła prawo do urlopu pracowników wszelkich zawodów, z wyjątkiem rolnictwa, przedsiębiorstw sezonowych i rzemieślniczych, zatrudniających mniej, niż 5 pracowników (terminatorzy i uczniowie mają i w nich prawo do urlopu). Po roku nieprzerwanej pracy w danym przedsiębiorstwie (za przerwa nie uważa się rozwiązanie umowy pracy i jej nawiązanie na nowo w ciągu najbliższych trzech miesięcy!) pracownicy mają prawo do 8 dni, po 3 latach do 15 dni urlopu, pracujący umyślowo po półrocznej pracy do 15 dni, po rocznej — do miesięcznego urlopu. Urlopy są płatne, chyba że pracownik w czasie urlopu zarobkował w innym przedsiębiorstwie. Pracownicy mają prawo porozumieć się co do kolejności urlopu; w razie braku zgody decyduje inspektor pracy. W okresie od 1 maja do 30 września z reguły powinno korzystać z urlopu przynajmniej 50% ogólnej liczby pracowników przedsiębiorstwa; w razie konieczności M. Pr. może ustalić inny stosunek procentowy. Wyjątki od prawa powyższego może ustanawiać M. Pr. w porozumieniu z M. P. H. i innymi ministrami po wysłuchaniu opinii związków zawodowych robotników i pracodawców. Przekroczenie przepisów pociąga za sobą odpowiedzialność sądową (grzywna lub areszt do 1 miesiąca).

Rozciągnięcie ustawy o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (D. Pr. 65/394 z r. 1919) na zatargi między właścicielami nieruchomości miejskich a dozorcami domowymi (D. U. 8/53 z r. 1920) okazało się niewystarczające. Z powodu długotrwałego strejku stróżów wyszła ustawa o powołaniu Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej do za-

łatwiania tych zatargów (analogicznie do zatargów w rolnictwie)¹⁰⁾ Komisja składa się z przewodniczącego, mianowanego przez M. Pr., przedstawicieli M. S. W. i M. Spr. oraz równej liczby przedstawicieli stron, wyznaczonych przez organizacje zawodowe, a gdzie ich niema, wybranych przez strony. W razie uchylenia się jednej ze stron od wyznaczenia przedstawicieli, Komisja decyduje w składzie trzech przedstawicieli rządowych. Komisja na oznaczony okres ustala warunki pracy i płacy dozorców domowych, jako podstawę do zawierania umów indywidualnych. Zatargi, wynikłe z powodu niestosowania się stron do postanowień 'N. Kom. Rozjemczej, na żądanie jednej ze stron, przekazuje inspektor pracy zwykłej Komisji Rozjemczej. Egzekucja przymusowa orzeczenia tej komisji odbywa się na mocy uzyskanego nakazu wykonawczego sądu; sad może uchylić to orzeczenie z tytułu pogwałcenia prawa przez Komisje.

W dziedzinie ubezpieczeń społecznych Rozp. M. Pr.¹⁴⁾ odroczyło obowiązek ubezpieczenia w kasach chorych pracowników rolnych i leśnych oraz służby domowej w gospodarstwach wiejskich b. zaboru austriackiego do czerwca 1923 r. (Rozp. z dn. 11/7 1921 — odraczało obowiązek ubezpieczenia bez określenia terminu). Poprzednie rozp. w tej sprawie dotyczyło ogółu robotników rolnych, obecne tylko robotników mniejszych gospodarstw', obszaru poniżej 75 ha.

Pracownicy kolejowi w b. zaborze austriackim ubezpieczeni byli od nieszczęśliwych wypadków w zakładzie ubezpieczeń pracowników austriackich kolei w Wiedniu (do 31 grudnia 1920 r.). Do chwili jednolitego uregulowania ub. od nieszczęśliwych wypadków kolejarzy na całym obszarze Rzeczypospolitej, Mi K. został upoważniony do wydawania i porozumienia z M. Pr. i M. Sk. przepisów tymczasowych, normujących zaopatrzenie pracowników kolejowych w b. dz. austrjack. w razie nieszczęśliwych wypadków.¹⁵⁾ Pracownicy ci nie podlegają ustawom o ubezpieczeniu, przepisy zaś mają zapewnić conajmniej zaopatrzenie równe temu, jakie zapewniają innym pracownikom ustawy austriackie i taki sam wpływ na rozstrzygnięcie sporów o zaopatrzenie. Spory o roszczenie do zaopatrzenia rozstrzygać ma Sąd Rozjemczy przy Zakładzie Ubezpieczeń od wypadków we Lwowie z udziałem 2 asesorów, powołanych przez M. Pr.; jednego powołanego przez M K. i jednego, wybranego przez pracowników — Rozp. M. Pr.¹⁵⁾ dokonało nowego podziału przedsiębiorstw podlegających obowiązkowi ubezpieczenia od wypadków na kategorie niebezpieczeństw (w b. dzielnicy austriackiej). — Takież rozp. podało przepisy o zastępczem ubezpieczeniu emerytalnem funkcjonarju-szów

prywatnych w b. zaborze austriackim, w myśl zmian wprowadzonych przez ustawę z dnia 10. 6. 1921; normują one organizowanie zakładów zastępczych ubezpieczenia emerytalnego, znosząc zupełnie umowy zastępcze służbodawców (instytucje zastępcze).²⁰⁾

Zakład ubezpieczenia od wypadków we Lwowie obejmuje obecnie pod względem terytorialnym wszystkie ziemie polskie, należące niegdyś do Austrii i Węgier, a pod względem przedmiotowym ubezpieczenie wszystkich pracowników, podlegających obowiązkowi ubezpieczenia²¹⁾. W organizacji Ubezpieczalni Krajowej, zarządzającej ubezpieczeniami od wypadków w przemyśle i ubezpieczeniami od niezdolności do pracy i starości, w b. dz. pruskiej, zaszła zmiana; w myśl ordynacji ubezpieceniowej 1911 r. dawny Wydział, przemianowany na „Radę Ubezpieczalni Krajowej do czasu przeprowadzenia wyborów, składa) się z mianowanych przez Ministra na wniosek przewodniczących wyższych urzędów ubezpieczeń, (którymi są wojewodowie) przedstawicieli w równej liczbie pracodawców i robotników oraz ich zastępców. Zadaniem Rady (§ 1353 ord.) jest ustalenie preliminarza budżetowego, zatwierdzenie rocznych rachunków i wybór członków zarządu ubezpieczalni z pośród przedstawicieli pracodawców i pracowników.²²⁾

Jako organ nadzorczy w zakresie ustawy o kasach chorych utworzone zostały dwa pierwsze okręgowe urzędy ubezpieczeń dla woj. poznańskiego w Poznaniu, dla pomorskiego w Toruniu (najwyżej do końca r. 1922 terytorialny zakres działania urzędu ubezpieczeń w Poznaniu obejmuje i Pomorze). Okręgowe urzędy składają się z dyrektora, odpowiedniej liczby urzędników i wybieranych ławników. Do czasu wydania rozporządzenia M. Pr. o wyborze ławników. M. Pr. na wniosek dyrektora mianuje 10 ławników, w połowie z pośród pracodawców, w połowie z grona ubezpieczonych. Urząd, prócz szeregu czynności nadzorczych, jest władzą orzekającą, rozstrzygającą odwołania od decyzji zarządu kas chorych. Orzecznictwo sprawować będzie urząd przez kolegium orzecznicze, składające się z 4 członków.

Rozp. M. b. dz. pr. z dn. 10. 1. 1921 utworzyło Trybunał dla Spraw Ubezpieczeń Społecznych w miejsce Senatów Urzędu Ubezpieczeń Rzeszy, orzekających wyrokiem i uchwałą, jako najwyższa instancja w sprawach ubezpieczeń od wypadków i ubezpieczenia inwalidów, oraz w miejsce Wyższego Urzędu Rozjemczego (najwyższa instancja iw prawach ubezpieczeń urzędników prywatnych). Rozp. z dn. 1. 11. 1922.²³⁾ określa ustrój i tok wewnętrzny czynności Trybunału. Trybunał składa się z prezesa, z radców (stałych członków) i z przedstawicieli pracodawców i ubezpieczonych, jako członków niestałych. Członków niesta-

łyn w liczbie 15. i tyluż zastępców mianuje minister na wniosek prezesa Trybunału; kandydatów z działów ubezpieczeń od wypadków w przemyśle, w rolnictwie i urzędników prywatnych proponują zakłady ubezpieczeń i władze, przeprowadzające ubezpieczenie (dyrekcje kolei, wojewodowie). Rozp. normuje skład Izby wyrokującej, Izby uchwalającej i Izby plenarnej.

XVI. Apropowizacja.

Walka z drożyzną. Zwolnienie od cła i зниżenie cła od żywności, odzieży i obuwia na okres 6 tygodni, 1) Rozp. M. Sk. i M. P. H. 25/2 DU. 15/137. Ulgi taryfowe przy przewozie żywności i opału (do 31. 8. 1922. 2) Rozp. M.'K. 45/384. Przekazanie M. S. W. prawa wydawania zarządzeń o obowiązku posiadania przez właścicieli przedsiębiorstw handlowych faktur, uwidaczniania cen na artykuły pierwszej potrzeby oraz przedstawiania cenników władzom administracyjnym. 3) Rozp. R. M. 22/5 DU. 43/361. Upoważnienie M. S. W. do wydawania rozporządzeń co do obrotu środkami żywnościowymi w powiatach granicznych. 4) Rozp. R. M. 10/5 DU. 40/336. Zakaz pędzenia napojów wysokokowych z jęczmienia, owsa i ich przetworów. 5) Rozp. R. M. 21/4 DU. 33/269. Zniesienie niektórych ograniczeń gospodarki mięsem, w b. dz. pruskiej. 6) Rozp. M. b. dz. pr. 1/2 DU. 11/98. Uchylenie ograniczeń obrotu mlekiem i masłem. 7) Rozp. M. b. dz. pr. 14/3 DU. 21/177.

Likwidacja urzędów. Przekazanie M. Sk. likwidacji departamentu apropowizacji M. b. dz. pruskiej. 8) Rozp. R. M. 6/3 DU. 24/200. Rozwiązanie Komisji Likwidacyjnej M. A. 9) Rozp. M. A. 30/12 Mon. 4.

Prof. B. Wasiuński (Poznań).

3. Kronika Sejmowa).

11	maja.	Ratyfikacja konwencji polsko-francuskiej o pomocy i opiece społecznej z dn. 14 października 1920 roku.
„	„	Uchwalenie ustawy o" uchyleniu ograniczeń w sprawach spadkowych kobiet w Ziemi Wileńskiej i województwach wschodnich.
„	„	Uchwalenie ustawy w przedmiocie zmiany ustaw o odpowiedzialności osób wojskowych za przestępstwa z chęci zysku.
		Uchwalenie ustawy o rachubie czasu.
12	„	Ratyfikacja konwencji handlowej między Polską a Francją z dnia 6 lutego 1922. roku.
„	„	Uchwalenie ustawy w przedmiocie przystąpienia Polski do konwencji haskiej z dn. 17 lipca 1905 r., dotyczącej procedury cywilnej.
„	„	Ratyfikacja polsko-francuskiej Umowy z dnia 19 lutego 1921 roku.

¹⁾ Kronika Sejmowa do 11 maja rb. była umieszczona w 3-cim zeszycie „Ruchu” 1922.

- 12 maja Ratyfikacja umowy polsko-francuskiej, dotyczącej ustroju przemysłu naftowego z dn. 6 lutego 1922 roku.
- „ „ Ratyfikacja konwencji bilateralnej polsko-francuskiej z dn. 6 lutego 1922 roku.
- 16 „ Uchwalenie ustawy o urlopach dla pracowników zatrudnionych w przemyśle i handlu.
- „ „ Uchwalenie ustawy w przedmiocie powołania Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy właścicielami nieruchomości miejskich a dozorcami domowymi.
- 18 „ Ratyfikacja konwencji dotyczącej niefortyfikowania i zneutralizowania wysp Alandzkich z dnia 20 paźdz. 1921 roku.
- 19 „ Ratyfikacja układu polsko-niemieckiego w przedmiocie przejęcia wymiaru sprawiedliwości na górnośląskim obszarze plebiscytowym z dn. 12 kwietnia 1922 roku.
- 23 „ Uchwalenie ustawy w przedmiocie statutu Państwowego Instytutu Meteorologicznego.
- 24 „ Ratyfikacja układu między Polską a Niemcami w przedmiocie pocztowego obrotu czekowego.
- „ „ Ratyfikacja układu między Polską a Niemcami w przedmiocie granicznych dworców przejściowych.
- „ „ Ratyfikacja konwencji niemiecko-polskiej, dotyczącej Górnego Śląska z dnia 15 maja 1922 roku.
- 30 „ Uchwalenie ustawy w przedmiocie zmian niemieckich ustaw o sądach przemysłowych i kupieckich.
- 31 „ Uchwalenie ustawy o ulgach w aplikacji sądowej w b. zarborze rosyjskim.
- 1 czerwca. Ratyfikacja ustawy o monopolu tytoniowym.
- „ „ Ratyfikacja przez Sejm deklaracji, stwierdzającej warunki zachowania w mocy niektórych ustaw niemieckich, uznanych przez Komisję Międzysojuszniczą na Górnym Śląsku.
- 16 „ Uchwała Sejmu w sprawie interpretacji małej konstytucji.
- „ „ Uchwalenie ustawy o rozciągnięciu na ziemie górnośląskie województwa śląskiego Konstytucji Rzeczypospolitej Polsk.
- 17 „ Uchwała Sejmu w sprawie zmian³ regulaminu sejmowego (utworzenie Komisji Głównej).
- 27 „ Uchwalenie ustawy o ulgowym trybie uzyskiwania stanowisk urzędników w Prokuraturji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej..
- 5 lipca. Ratyfikacja zarządzeń o sądach ustanowionych przez Rządzącą i Plebiscytową Komisję Międzysojuszniczą Górnego Śląska z dnia 15 czerwca 1922 roku.
- 6 „ Uchwalenie ustawy w przedmiocie sądów doraźnych w byłej dzielnicy pruskiej.
- 14 „ Uchwalenie ustawy w przedmiocie uzupełnienia postanowień ustawy o podatku od wzbogacenia się.
- 18 „ Uchwalenie ustawy w przedmiocie madania mocy prawnej kontraktom pozbycia nieruchomości w Czersku na Pomorzu.
- 27 „ Ratyfikacja polsko-niemieckiego układu o amnestji na górnośląskim obszarze plebiscytowym.
- „ „ Uchwalenie ustawy o regulaminie Zgromadzenia Narodowego.
- 28 „ Uchwalenie ustawy w przedmiocie zmiany niektórych postanowień ustawy o postępowaniu dyscyplinarnem przeciwko funkcjonariuszom państwowym.

III. Przegląd prawodawstwa

- lipca Uchwalenie noweli zmieniającej niektóre postanowienia ustawy emerytalnej funkcjonariuszów państwowych.
Uchwalenie ustawy o ordynacji wyborczej do Sejmu.
Uchwała Sejmu o terminie pierwszych wyborów do Sejmu i Senatu.
Uchwalenie ustawy dotyczącej rozszerzenia zakresu działania ustawy, o przeznaczeniu terenów w Warszawie pod budowę domów.
Uchwalenie ustawy w przedmiocie zbycia lub zamiany nieruchomości majątków, które przeszły lub przejdą na rzecz państwa.
Uchwalenie 2 ustaw w przedmiocie częściowej zmiany rozporządzenia Rady Obrony Państwa o ustanowieniu odznaki honorowej dla oficerów i szeregowych.
- „ Uchwalenie ustawy w przedmiocie uzupełnienia ustawy o uzdrowiskach.
- „ Uchwalenie ustawy w przedmiocie zmian w ustawie o państwowej służbie cywilnej.
- „ Ratyfikacja konwencji handlowej między Polską i Rumunią z dnia 1 lipca 1921 roku.
- „ Ratyfikacja układu między Polską a Rzeszą Niemiecką w sprawie ruchu granicznego.
- „ Ratyfikacja konwencji handlowej między Polską a Szwajcarią z dnia 26 czerwca 1922 roku.
- ... • Ratyfikacja polsko-włoskiej konwencji handlowej z dnia 12 maja 1922 roku,
- sierpnia Uchwalenie ustawy o zniesieniu stanu wyjątkowego w Małopolsce.
- „ Uchwalenie ustawy o Najwyższym Trybunale Administracyjnym.
- „ Uchwalenie ustawy w przedmiocie przywrócenia mocy obowiązującej ustawy o regulowaniu podatków spożywczych.
- „ Uchwalenie ustawy zmieniającej niektóre postanowienia ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych.
- „ Ratyfikacja konwencji barcelońskiej o wolności tranzytu z dnia 20 kwietnia 1921 roku.
- „ Ratyfikacja konwencji w sprawie dróg żeglownych z dnia 20 kwietnia 1921 roku.
- „ Ratyfikacja układu polsko-niemieckiego o państwowej własności górniczej na Śląsku z dn. 15 czerwca 1922 roku.
- „ Ratyfikacja układu polsko-niemieckiego w przedmiocie kopalń górnośląskich z dnia 22 czerwca 1922 roku.
- „ Uchwalenie ustawy w sprawie wolności zgromadzeń przedwyborczych.
- „ Uchwalenie 2 ustaw w przedmiocie zmiany niektórych postanowień ustaw karnych.
- „ Uchwalenie ustawy o podwyższeniu dodatku za wysługę lat cywilnych funkcjonariuszów państwowych.
- „ Uchwalenie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnem wojskowych.
- „ Uchwalenie ustawy w przedmiocie zmian w ustawie o zwalczaniu lichwy wojennej.
- września. Uchwalenie ustawy wodnej.
- „ Uchwalenie ustawy upoważniającej powiat chrzanowski do zaciągnięcia pożyczki.

Uchwalenie ustawy zmieniającej niektóre postanowienia ustawy o postępowaniu sądowo-cywilnem w b. dzielnicy austriackiej.

Uchwalenie ustawy o drobnych dzierżawcach rolnych na kresach wschodnich.

Uchwalenie ustawy o uchyleniu podatku od przyrostu wartości nieruchomości miejskich.

Uchwalenie, noweli do ordynacji wyborczej.

Uchwalenie ustawy o tytule inżyniera.

Uchwalenie ustawy o niektórych zmianach w ordynacji wyborczej do sejm.

Ratyfikacja konwencji światowego związku pocztowego z dnia 30 listopada 1920 r.

Ratyfikacja układu między Polską a Estonją, Finlandją i Łotwą z dnia 17 marca 1922 roku.

Uchwalenie ustawy o kosztach postępowania przed Najwyższym Trybunałem Administracyjnym.

Uchwalenie ustawy o ulgach dla nowowznoszonych budowli.

Uchwalenie ustawy o zmianie granic i tworzeniu gmin wiejskich w b. dzielnicy rosyjskiej i austriackiej.

Ratyfikacja konwencji o żegludze powietrznej.

Uchwalenie ustawy dotyczącej postępowania sądowego w sprawach cywilnych.

Uchwalenie ustawy o statucie dyscyplinarnym adwokatów. Uchwalenie noweli o użytkownikach drobnych działek na Kresach Wschodnich.

Uchwalenie ustawy w sprawie budowy portu w Gdyni.

Ratyfikacja przystąpienia Polski do sanitarnej konwencji paryskiej z dnia 17 stycznia 1912 r.

Uchwalenie noweli do ustawy o reformie rolnej.

Uchwalenie ustawy o nowej emisji banknotów.

Uchwalenie ustawy o nowym kredycie skarbu państwa w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej.

Uchwalenie ustawy zmieniającej niektóre postanowienia ustawy o uposażeniu Sędziów i prokuratorów.

Uchwalenie ustawy o pożyczce złotej.

Uchwalenie ustawy o samorządzie wojewódzkim dla Małopolski Wschodniej.

Uchwalenie ustawy w przedmiocie niektórych zmian w ustawie o postępowaniu karnem.

Uchwalenie ustawy w przedmiocie uzupełnienia ustawy o nazwie monety polskiej.

Ratyfikacja konwencji dotyczącej ruchu automobilowego z dnia 11 października 1909 roku.

Ratyfikacja polsko-niemieckiego układu w sprawie przejęcia administracyjnych spraw spornych z dn. 26 sierpnia 1922 roku.

Ratyfikacja konwencji handlowej między Polską a Austrią z dnia 25 września 1922 roku.

Ratyfikacja układu handlowego i żeglugowego między Polską a terytorjum Kłajpedy-

Ratyfikacja polsko-niemieckiego układu dotyczącego górnośląskiej spółki brackiej.

Ratyfikacja poprawek do umowy Związku Narodów.